A-PDF MERGER DEMO

Emlékeim.

Helytörténeti monográfia.

Murzsás-Othon.
(Rákosliget.)

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

„Irtam. jó apám emlékére hű minden.
igyekezetével a munkásjólétért. közölt."

I. tanulmány.

Munkás-lakás és családiház-építés.

kialakulása a XIX. század végétől.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

→ „Az Otthon az a hokás [illegible] magányosi tudat-
alonora, egyenesége[illegible] Otthon hokás meglen Otthon
érezzük magunkat.
Lakóra minden[illegible] lehet jó-[illegible]- Otthona csak
annak, akinek[illegible] magának, melyet ha meg
hagyta az „Otthon" hangulatát a fénél megtett
mélyet. hol a hiányát jelenő érzéssel, örömmel
nő körül „elérte célját" a boldog jövőt, hol
életének nagy részét fogja letölteni."

(Gerő L.)

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rákosliget.hu 2005

A munkás és családja az élet közepében.

„Földből lett az ember, ennek okozta a vágyat, melyben megnyilatkozott az otthon."

Lenin mondotta: az osztályt a legjelentősebb társadalmi csoport.
„a társadalomban, mely hosszas fejlődésen
ment át arra vitte a műveltsége
általános szintje az otthonhoz.

→

A „lakás-otthon" problémája, fejlődésének szerint a XVII. század elején lépett egyre sürgetőbbé, s mindinkább vált a már az ember szükségletének. (Marx).

A francia szerint: Sir Béla hír. művészet fejlődése
Amennyire ezek a fejlődésben kétségtelen fogalmakat
már a kőkorszakban az „Otthon" fogalmával a
„szeretet otthonával" (Lipót népe hagyományok könyv)

„Minden ember egészen tartható igényt megfelelő
lakásra." (Marx).

„A lakás az életnek, az irányát a világnézetnek,
és ezekből folyó társadalmi rendnek kifejezője."

Amíg az ember emberré vált megkellett neki
harcolnia a lakás-otthon kérdésével. A történelem,
egész folyamán azt mutatja a megfelelő lakóhely
létrehozására biztosítása, mely különösen nyugvó volt a
kapitalizmus létrejöttével és az utolsó 100-150 évben az
emberiség legnagyobb problémájává vált, úgy történelmileg,
mint politikailag.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A gondosságig ugyanúgy népszerűtlen kabátnemű körül gondoskodás, fantasztikus szerelőpolitikusi és bőrgyűjtő gyűjtőszenvedélyét kettő a modern ipar kialakulásával. Fejlődésével egyre emelkedőbe vált.

Régi korokban is voltak magyarázatok amelyeknek a kabátkészítésnél kellett kiszolgálniuk, de a kérdés volna olyan fantasztikusra nem emelkedett, mint a mostani gépek folyamán végbement kapitalisztikus fejlődés tárgyalására folyamán végbement.

A mult század közepétől a mezőgazdasági népesség nagyrészt minőségének tömege, abban a reményben, hogy a városokban magasabb jövedelemre és kellemesebb életmódra tehetnek szert, mind nagyobb és nagyobb rajokban tömegednek az ipari központokba kenyérkereset fővárosokba.

A gyáripar igyekezett fogyasztói a tömeg egy részét ole a kínzottan nagy árra kötött nem tudott megbízolni a nagy műbőr felesleget fogyasztóitani, nagyobbakat tulzott zsírfolt tömegkabátok olcsóbbak bi a már dolgozók körében.

A magát építő nem igen tisztelt kellő igényű olcsó kisiparos építésére, ez okból a megkívánó kabátok túlzsírfoltosabbá váltak a nagy keresletmiatt gyorskivánt módon emelkedtek a kabátok bére.

A műbőr a statisztikai bizonyítja a szerint olcsóbb gyártásának nagyobb kényelmét volt kényszeríteni a kabátok igénybevételére gyártóit, mely Budapesten a fizetések 1/3 is elérte.

Hogy a műbőr kabátokon fogyatékos segítsen, gyakorlatos kényelmet volt magát. sokszor éppen a műbőrárról jövő szerint gyümölcsös tapasztalódjával, vékony nagyjóval és egy v. kétrétegű kabátban összeállítgatni a tömegek sok orrukat orrba a bőrgyár jutott.

A műbőrök többsége hazánkban 6-8 forintot kapcsolatok amelyből kitűnik ennek nagy konzumtok. Mint hogy pedig még a pincekabátokat is folyamatosan fizetett kiszolgálni 1/3-1/11 felemésztette kiszolgálást, hogy ezokból is

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjteménye és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakodigit.hu 2005

miodan hegfejek pinceloboi v. ezeknél még zsengébb hegyiek a Lóbúg számára. s így a pinceloboiosok tömegei aborultokbi.

Még zavarólik, hogy a budai oldalon szokásunk Kőbányán a szegényebb a budapesti hegyvidéki borhangja, szokásunk bőkönyo ivegeit rendezter be kobzóstként.

A kobzóny annak bordet elviselhetlenné teni.

1857. aug. 6-n a Pesten megtartott községi-tanácsi ülésen foglalkoztak. elsősorban a közegészségre ártalmas pincekobzósokkal s kutósospalot huztak az egészségre ártalmas pinceloboiosok folyósa, elolobitósa. s több szempontjaira.

Jegyzőkönyvi kivonat:-

.... A közegészségi szempontból ártalmas kutósú pinceloboiosok megszüntetésére kibocsátott rendtartvány ujjászerkesztése felől a folyó évi 7851. sz. alatt kelt községi kivonatot nyilvánvalóan tart. ——— ....

„.... ez emberiség kívánalmainak eleget tenni, ujdonsült tulajdonos tehetős kimélyítésével oltalmára a közs. tanács. utasítására adja már most tudtára a közegészségi bizottságnak hogy egyetértésben a kapitányi rendőri tanácsokkal megbízott Tanácsnokok által az illető tanműhelyekben kobzósok tulajdonosait előbbeni figyelmezése tárgyában a műhelyek feltöltött mélységére felől; minden esetre pedig olyképp, utasítsák, hogy f. évi Szt. Mihály napra (most 29) minden ilyen alkalmatosságok kakhatói állapotba helyeztessenek az egyébként nem kakhatók pedig főtornacsok el. ásólyokkal meg nem felelő ilyen kapcsolat elől."

(Pl. Fontes in scholas 10. c. 6/18. k. - 12.)

A kobzóspróblémák egyre égetőbbé vált. az ipar rohamos gyarapodásával jéken, hogy magyobb műhelytömegeket emeltni a mezőgazdaságból, magyobbrészt. annak rovására. Pest a környéke rohamos növekedésének indult.

1862-ben Pesten felmerült az óriáskobzós kérdését. ill. annak építési terét.

Később 1868-ban szabályozás. által felmerült a mindig kobzóépítésének gondolatát.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A munkások panaszai a közvetítési bizottság állandóan szerepel. a munkásnegyedek tűrhetőtlen állapota és a tarthatatlan lakásviszonyok megszüntetése. a munkásnagygyűlésről fenyegető állandóan napirenden tartotta a lakáskérdést.

A Munkás Ujság 1869. évi 18. sz-ban ezt írja:

A munkáslakások kérdése kiváló helyet foglal el az általános munkáskérdésben, sőt tagadhatatlan, hogy a munkáskérdés megoldásának egyik feltétele a „lakások olcsó és jómódú bizonyosan fennálló közvetlenségének minél teljesebb kielégítése".

A budapesti Általános Munkásegylet 1869 aug 22 én rendezett első nyilvános gyűlésén Lassalle emlékét előtt. közvetítette a nőnek a társadalomban betöltött munkáslakások építését, tarthatóságát igazságtalanságát.

A lakáskérdés megoldásának további gondolatát tette és a lakásviszonyok javítását célzó munkálatok megindítását követelte.

Ezután a Budapesti Általános Munkásegylet 1869 aug 22 én Pesten tartott nagygyűlésének határozatát olvasta fel, mely szerint a munkáslakások építésének ügyében a következő kérelmet intézi a városi hatósághoz:

A 1869 aug. 22 én Pesten tartott nagygyűlés határozata.

Budapest-Pesten működő Munkásegylet országos

Nagygyűlésében 1869. aug. 8.

Tekintetes városi hatóság!

Vezérelve a nagygyűlés által, hogy azon nagy szám, melynek érdekében gondoskodni a Tekintetes városi hatóságnak kötelessége a helyes figyelemre méltatni fogja a f. év. aug. hó 22 én Pesten tartott a fővárosi s környékének több ezernyi tagú lakosaiból álló nagygyűlés határozatát, minél fogva a Tekintetes városi hatóság figyelmét azon naponta növekedő nyomorúságos helyzetre kívánja irányozni, amely főként a tehetősebb rétegnél szegényebb rétegek lakásait a főváros nagy lakáshiány miatt sújtja. Ezekhez ezerekre menő száma nem tehet.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Ostrolucza helyet, hol a kenéz napi munka által kifáradt testének szükséges nyugalmát megadhassa, hogy erőt gyűjthessen az új munkához. A folyvást növekedő kolerai miatt a kolera szükség és az ez által okozott kétségbeesés oly nagy fokot ért el, hogy azt elbírni a legerősebb szervezet legnagyobb erőmegfeszítése mellett is lehetetlen. — És ha mégis sikerült neki szállásra szert tenni ezek nem egyebek mint sötét egészségtelen pincefülkék, testet s lelket egyaránt ölő nyomorult barlangok.

Hogy eddigelé irtó betegségek szegényebb munkásainknak nagy részét el nem szedhették orosz szerencsés véletlenek köszönhető.

Ily szomorú helyzetben kénes népegyűlés elhatározta, hogy a felsőbbség városi egészségi bizottsága előtt kifejtessék mindaz, hogy a városi egészségi állapot javítása érdekében mit kellene tenni, hogy a városi talaj felső részében keletkező — munkás-elkásolás-építtetésnek következtében mélyebb térben történő által bizonyos idő múlva kolerás városnak tudva daczára elkerülnek — az építési költségeinek előlegezése végett, mire a magas kormánynak fogja módunk a kiszellők elrendelését pedig egyenesen a Tekintetes városi egészségtől kérelmezzük.

Mint tudva azonban az ajtón álló kiadag érzik a kolera városunkat sújtani a népgyűlés tovább elhatározta a Tekintetes városi egészségtől megkérni, miszerint működjék oda, hogy addig is míg a mondott kiszellők elkészítve lesznek naponként fertőtlenítő a szükséges ivóvíznek számára elrendeltessenek

Minden jelenleg egyes egészségtestet tisztelettel felszólítunk Kérelemként a városi egészségi elé terjesztik bizonnyal fordulunk hozzá szervezetre egyenlőség által, hogy a városrészek által figyelemre méltóztatni fog és a bejelentett óhajtokat figyelemre venni.

A Tekintetes városi egészségnek.

Pesten Szeptember 8-n. 1869. elnöktársa megbízva a népgyűlési bizottmány nevében

Pohl József

elnök.

Ez az okiró volt a kolerajárvány elleni küzdelem első nagyobb megnyilatkozása. (Hung Tz. 1869).

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

↔ p ha

vez

rgìt

bárodást hozá

elősége ismert

ettek, ozanban

Ház

ublban a kúriában be

e fel hajbaróbban

megalokés elmara

Muzeális Gyűjtemény rakosliget.hu 20

delmi Igaksoumeae —

Lergyorsbotobuk be

dt.

További okok:

1869. julius 9. budai pesti vízhatást. műkőkőzet építőiparban talált ~~alkalmazást~~ engedélyezését bérlő a főmérnöki hivatal

Bérlőnek igazolt hogy 1-1. emeletet teljesen elkülönítve lakásra ~~használ~~ lakásra használhat. lejjebb hol kinyer.

A tanács a bérlet elutasította.

Az okok nem jártak ismerni. a műkőnek. további. használatát. de a hatóságok már érezték hogy. hall. valamit tenni a lakásbérlés tényében.

A műkőnek további használt!

Kivitelezőnek: Pp. fővárosnak a fő ~~a~~ ivek helyén a bérházaknak az alatti mind volt kivitelezve:

1870-ben a fővárosban 4.900 lakott helyiséget és azokban 40.142. lakost írtak össze. ebből pincében 1103 lakott. helyiség ben 5059. lakos volt.; földszinten 3565 helyiségben 32.336 fő, padlásban 6 helyiségben 23. fő.

Valójában minden ~~a~~ ilyen pincelakásban lakott. ezekben volt a legnagyobb a zsúfoltság, amelyekben átlag 4-6 fő lakott. Felmérés szerint. 992. egyszobás pincelakás 992 helyiségben 4706 embert élt. — Az egy szobánál nagyobb pincelakások száma 49.-111. helyiséggel.

1870-ben összesen 1065 emeletet élt pincelakásban ~~1065~~ 1041. lakásban 1103. lakóhelyiségben.

A pincelakások bérlése a fővárosi viszonyokhoz. gőlismerő Táncsics M. is foglalkozott.

1867. ben megjelent. „Fővárosunk Pest" cím. könyvében ezt írta: első kötelesség. hogy a pincefélé földalatti lakások építése lehetőleg megtagadtassék. (I.m. 21. old.).

A Szépészeti Bizottság a kötelező alápincézést az. összeállított alapján az épületek biztonsága érdekében javasolta el, se pincék a közegészségi műszaki szempontjából alkalmatlanok át.

A többi pesti kerületekben talál-bérlő lakások a helyzet.

Eredeti Erdős Renée Ház Múzeumi Digitalizálás: rakosmuzeum.hu 2005

Területileg elosztva a dolgozók lakhelyei: a belvárosban 2%. Lipótvárosban 4%, Terézvárosban 3%, a külvárosi jelleg ezen 28%, de ennél is több a Józsefvárosban. Ferencváros és a külsőkerületekben az összes napszámosoknak 1/4 része lakott. Kőbányán majd minden második ember napszámos volt, csaknem kizárólag napszámos városrész volt.

Az igazi proletár fejek a bányákban ugyan, ahol ezen kispest, Csörsz, Pesterzsébet, és utóbbi időben sok földberendezett "puttri" földberendezési lakós volt kiolvasztásra, hasonlóképp Budafoki borhangokban.

Leírás városkép - készítés nagyság.

1871. ben megalakult a Fővárosi Közmunkák Első Építő Szövetkezet. Ezzel a céllal, hogy tervszerűen építsen a városok nagy részét egyöntetű.

A kőbányai játékgyár építészeti irodájában történt. - rendezőtechnikusi Gaál Antal. ihletében készült. a fényes polichinelle. fejek keresése kifelhes evolúciókrozok építése. angol. mintára.

Lenin nyomán: a megfigyelett munkás felkiáltásával van a "munka termelékenységére"

"Ha a munkás keresetlen életviszonyai közt magára, elvonja egészséges és egésznégtelen, túlzsúfolt lakásban kényelmetlen lakni, étkezése és annak munkaereje nem jóminőségű, elégedetlen, gondterhelt és közeledőzővé válik.

Ha pedig a munkásnak nincs kedve arra a termelés iránya megszűnt s ez az ipar fejlődésének, versenyképességének romlására vezet"

1872 évi bécsben városrészek egyesítése után a megalakult új főpolgármesteri tanács a cseh kiemelkedő tevékenységét a főpolgármesteri munkásság lakáskérdését annak antagonisztikus helyzete megszüntetését.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeuma
Digitalizálás: rakosligetmuzeum.hu 2005
Kulturális Gyűjtemény és Kiállítóterem

1873-ig tulterveleti állapot jellemzi helyzetüket.
Gazdasági válság, mely az addigi egyre kapitalista fejlődést megállította és az ország pénzügyi helyzetét is megrendítette a munkások tömegeinek rosszabbodó életkörülményeit és munkájuk egyre bizonytalanabbá válását. Ebben a munkás egyt helyzete rendkívül kedvezőtlenné vált, az elbocsátások, fokozato a rossz egészségtelen lakásokért bért is fizetniük.

Az általános elnyomás és a rendkívüli nehézségek ellenére is ünnepelni kezdett fejlődött. A kapcsolatok ünnepeiket a kapcsolatok is. Kapcsolatok megünnepeiket a kapcsolatok és frakciókkal.

1873. év elején új szociális hetilap jelent meg a "Heti Krónika" vezércikkében a lakásbérdrágaságot publikációját.

Hozzászólásában az illetékes tényezők közt. a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara is megtette álláspontját. Kapcsolatban, hogy a lakásbérdíj ~~kérdés~~ kérdés megoldására javaslatát — Bevezetését javasolhatnak a megoldás felé. Ezután az 1874-75 évi jelentésében.

1873-80 ig tartó az ipari konjunktúra nyelv felfejlődése mely a 80-as években ismét kedvezőtlenné vált. A kapcsolatok magyipar. ipari. munkaerőt biztosítani a vidéktől. Ennek felismerése tennének. fokozatok az amúgy is elviselhetetlenné vált lakás nyomort. azonban a jobb keresetviszonyokon Fiatalok lassuló folyamat.

Az 1870. évek elején magát. a budapesti. kapcsolatok is foglalkoztatta a lakás ügyes kérdése annak magas bérei mely, "megbénítanák a budapesti ipari kapcsolatok"

1881. évi kapcsolatok publikációjának már kedvező hatása volt. amennyiben a főváros törvényhatósága Nemény Ambrus indítványára a lakásviszonyok tanulmányozására és javítására bizottságot. küldött ki.

A bizottság hosszas tanácskozásainak azonban egyik eredménye nem volt, mint egy az előadó által elkészített

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

kiadolgozott. Kitünő jeleneteinek és egy uj épitési problémának megoldása miatt. Beszélnie kell. A bizottság 1885 ik május hó 15-ére tartott ülésében.

Rózsahegyi Kálmán budapesti ügyvédnek a fővárosi közigazgatással foglalkozó jelentéséből, melynek eredményében részesült még az 1884 évi problémának kérjük.

..... Mióta az utolsó két népszámlálásnak Budapestre vonatkozó adatai a nyilvánosság elé kerültek a közvélemény nem szünt meg aggodalmasan foglalkozni a fővárosi lakásviszonyok fejlődésével. És joggal.

Hiszen minden müveltségnek, életnek, hivatásnak békéinek és nemzeti erőtudatának a család, a lakás képezi alapját és sarkkövét.

A lakásszükség egy hiteles mértékben a fővárosban, problémaszerüség mindig kétségtelen — bizonyára annak teljes jelentőségét — mint is — mélyen ez csak kevés ember fogja fel.

Budapest ujjáépítésével folytak felhúzták a pompás házak és annyi uj kerület alakult kohadtak, azon nyomban bényszeritették a gőzerővel épült kabin népességet, hogy lassankint egy odahivni kényelmesebb, önálló szervezetü, hogy kevesebb helyet és kevesebb pénzt éjje be.

Ezen elvándorlási folyamat annyiban az o beavatkozott kabinügyet rontta csak, közvetve egymaga elég lett volna egy kabinkérdés előidézésére, annak a kabinoknak éppen ezen kategóriája volt kitéve összehuzott a kerületek nagy tömege ostromának.

Ezen kerületekben mint, hogy fizetési képességüknek megfelelő kabinot nem találtak, egyszerüen a jegyzőkönyben Fővárosi kabinokat kabinokat. idézve elő.

Beruházások tárgya a pillanatban 12-14. ezer lélekre tehető az évente kerületek tárgya s a gyümölcs tulnyomó része a nagy osztályhoz tartozunk.

Kitudjuk és megállapitjuk, hogy igen jellemző, hogy a városnak legnagyobb kabinkerületeiben az az a pincékben elhelyezett kabinos az amely Budapest volumenű

osztályánál gyorsabban és állandóan szaporodik.

Tudva pedig, hogy a hatás képzési alapját és kritériumát a társadalmi helyzetnek, beigtelen magunk körülmi hogy vidéki kerületeinkben szükségképpen mindmelyekre súlyednek és némány a főiskolában töltött évmegsok. után szükségképp szaporítják azon hátrányokat tömegét, melyet proletáriátus-nak nevezünk.

Hogy évenként 12-14 ezer új növendéket megfelelő módon elhelyezhessünk arra évente legalább 3 ezer szobára és a megfelelő hangokra volna szükség. Tudjuk, hogy még az utolsó háromnegyed-ben és melyben pedig az épületben szokásos zsúfoltságunk kendőzetet vett általag csak 2 ezer új szoba épült meg az ez. 6-7 személyre 1. szoba!! De még ezzel szemben sem felel meg helyesen a valóságnak. Mert tudjuk viszonyok olyanok, hogy az újonnan épülő szobák nagyobb része ezen osztályok szükségére helyesen hozzáférhetetlenek és így azok azon napok fogva midőn a főiskola érbezik, tehetősen vándorolnak és üresedés, bitére más osztályon "testi és erkölcsi" bajoknak, melyek a begegészségtelenebb egyéni és erkölcsi életnek is megrontói.

A főiskolában jegyző hallgatók egyének közül pedig ezen szomorú és rendezetlen lakásviszonyainak következtében szintén mindig több- és több egyén és család kerül oly helyzetbe melyben a gondolkozás még csak lehetősége is kizárva lesz.

Ott vannak már ma lakás tekintetében műbarátaink, ezekhez kitűzve adva kerül a hangversenyeknek egy mind-inkább növekedő része, sőt talán, de kiterületlenül hagyjuk ezt a gobe osztályoknak szívében és művészetében nem megvetendő része is!! A tanító és Tanítónők a hivatalnoki osztály alsó fokozatai egyáltalában azon szűkös jövedelmi a művelt középosztálynak még egy részének képezhetné egészséges tiszteletre méltó és gondozandó részét képezhetné s mintegy erőforrásul

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosligethu 2005

→ 1893. Nemény: Ö. bell. törvényhozási főirányunk feig es
hanyatlásáról annak feltétlen fontosságát mélyebben elismertetnik,
az. állandó lakásszükségletet. állandó „lakáskrizisé"
elfajulni nem akarni. engedni.

(1896. ápr. 30. Nemény t. interpellációja a közmunka Tanács.
ülésen s. kijelentette. ellenben műveltségnek, jólét-
nek, békének és nemzeti erősödésnek a erősödő
a ház. képezi alapját ismerhetőnek.)

→ Kisbarnetin népviseletének. lakásépítési lehetőségeinek
érdekében. kimerült. Pálóczi Antal (Groth. tag. is.
rozt. javasolja. hogy
fejenségét fitogtató nagy bérpalotáin. mellett lakásjé-
lem nem egyéb > mint. nyüzsgés. kihasználására épített
műlakás lakóház < helyett. tegyék lehetővé kis tel-
jesben. erősödő házak építését > Cottage < angol mintára.

Bredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosligetihu 2005

hasz ivy az elvilyerdésnek hitére.

Sőlig szomorúbb az albérleti lakásviszonyok.

Az albérlők hetenként v. havonként fizetik a lakbért pl. 2 forintot hetenként v. 5 frt. havonta.

..... Mindön lépten a fejlődő városrendező hatóságokkal és érezzük az emberi közösségben mindinkább növekedő felelősségünk és terhének súlyát, midőn tekintetbe vesszük, hogy ezek közösségben később elkerülhetlenül évről-évre nehezebb lesz minden bárminemű változtatás és reform; így beigazolni látjuk előttünk, hogy itt az ideje — és legfőbb ideje a.

„Lakáskérdésen" segíteni kell... →

Bp. 1883. dr. Neményi Ambrus.

→

A lakásviszonyok fejlődő irányokat követnek.

1883. évben alakult meg Pesten a Tisztviselő Építő Szövetkezet, amelynek tőkeerőben gyönge volt. 300.109 ft. ől tartalmazta a Népligetet mellett 1/4 t. összegű kertes emeletes ház. Városrész Vépült ft. ⊕ és azonban nem befejezhette a lakóházait, mert minden lakónak.

⊕ Az épülőben lévő Postai Takarékpénztár a Postakert B. 502 számú házat értik alatt a ház ft.

A szomszédi ház építési a társadalmi helyzet miatt arányilag egyszerű, magyarázatot a magas lakbér minimumában ft.

A MÁV. jegyéről. Bosnyák Gábor kardeményosítése Pesten műhelytelep létesítése ft. tervezésére,

A lakásnyomor nem javul.

Szabályrendelet tervezet a főváros lakásviszonyainak rendezésére 1884.

(részlet)

II.

A műtárs házakról.

10 §. A főváros oda fog hatni, hogy minden egyéni vállalat saját műtárgyai számára, akár magában egyáltalában, akár annak közelében, — elegendő számú kocsiszínekről épületben v. bérlet útján egyes osztályait 1. főúrra tartozó valamely egyéb számára tett oly előírást, mely kocsiszínek építését vagy használatát illetőleg hátrányos.

11. § Oly egyéni vállalatok, melyek egyes műtárgyaknak számára alkalmas műtárgyakat építtenek 30. évi adókedvezményben részesülnek akkor is, ha az ily kis műtárgyak fenntartási kora valamely műtárgynak fennállásától

VII.

12 §

Tűltömött. lakások.

12 § A műtárgyakban lakások nem volnak pincehelyiségek alkalmazási céljából bérbe tartani.

21. § Minden oly lakás helyiségben, mely közvetlen földön fekszik, minden felnőtt egyénre legalább 3 m² padlóterületnek és 10 m³ köbtartalomnak kell esni.

VIII.

pincelakásokról.

24. § A főváros területén fennálló házakban létező, akár tartózkodási engedély alapján, akár a nélkül létesített összes pincebeli lakásokat összeírandók, megvizsgálandók és minőségükhöz képest három osztályba sorolandók:

1.) kielégítők
2.) türhetők
3.) rosszak.

(A Fővárosi Közmunkák Tanácsának hivatalos jelentése 1884. évi működéséről Bp. 1885).

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

— 1891 ai népszámlálás alkalmával a fővárosi statisztikai hivatal
főnökségnek vett. Budapest, Bécs, Graz, Triest, Prága
Brünn, Lemberg és Krakkóba ment és akkor megállapította,
> hogy a felsorolt városokban sehol sem ütötte fel annyira
tanyáját a proletársag, mint éppen nálunk < Hajda a
talált állapotokat eufemisztikusan így jellemezi, hogy
„ fővárosunk fejlődése olyan igen szegény ízeiket
tárnaszt fel az, hogy szegénységben hasonlik mint a nyugat
európai nagyvárosok bármelyike.

Rendezői: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállító
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

1887. ben több mint 4000 személyt írtak össze. akik cáregrajzások ajaniant ennek 1 szobából álló lakásokban tehát-tak lakjékat. ill. abban 5088 lakóstárs nem bírt saját lakással

Az albérlők száma a lakásstatisztika szerint a leg nagyobb értékeket. a fővárosban a II. VII. és VIII. kerületet tovább Podmaniczky u. és Stáció-ut között volt található a belterü leten. ahol átlag minden 15ik ember. a férfilakosság között. átlag már minden harmadik személy volt ágyrajzás.

1890. a Népszava szerint „Pest nemcsak városunk. de legtöbb. bár lakással bíró metropolisa a kontinensnek bármelyik népes része legsivárabban lakja a tárgyakat. amik a szegény ségnek. kultúrális igényeinek elmaradási-ok. a lakásnyomorúság okozója.

→ Nem csoda. tehát. hogy az 1892. évi kolerajárvány már-már azzal fenyegette a fővárost. hogy nemcsak a tulzsúfolt lakásokhoz. de a munkásnépesség csak a javak ótalmától. hanem a tágabb értelemben a javadalmi lakás-ságra is rohamosan. átragadhat.

A kormány tehát elhatározta. hogy elsősorban a lakásviszonyok javí-tására fordítja figyelmét.

A kolerajárvány elvonulása után folytán azonban a figyelemnek egyetlen maradványa csak az a speciális lakásstatisztika maradt amelynek készítését Hieronymi Károly akkori belügyminister rendelte el.

A speciális felvétel igazolta. hogy kétszobás viszonylatok. még szomorúbbaknak igazolták a kétszobás viszonyokat. mint ahogy azokat feltüntették.

Kammerer Károly polg. ü. egyik kerületében elismerte. hogy 30. ezer ember. tehát egésznapos pince lakásokban és a műhelylakások kétharmadrészében magasak. hogy a munkások téltelenek. azokat még fizetni.

Gyűjtemény és Kiállítóterem
Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

bármely 1893. bérül az 1 szobás bútorú szobák szobabére 100-150. ~~frt~~ között volt. viszont szobáztatóra nézve a napontai 1·20 ~ 1·50 ~~frt~~ Forgó mindig 80-100 forintról ~~többet hozott~~ többet hozott lakásért fizetni nem tudott, de még hasonló 1 szobás bungalóért 246 Koronát is 2. szobás és bungalóért annyi a mai bérviszonyok igényeinek megfelelő lakásokban 334. Koronát.

Az összes szobáztatottak alapján a főbérnek bajokat a következő pontokban foglalhatjuk össze.

1.) A lakások zsúfoltsága, a rossz jó közvetlen egészségi és erkölcsi következményekkel, hiányolt az ágyrajáról.
2.) Tűrhetetlen magas lakásárak
3.) Nagy hiány kisebb és a mindenkori igényeinek megfelelő lakásokban.

Ezeken fő baj legnyomorúbban bárkinek lakásban egymásról, szoktatóképen egymástól folyamatos és csak a harmadik világháború gyökeres forradalmával oldható meg sikeresen.

A többiekben keressük a megoldást.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

⊛ 1885. ⁄rben megalakult a „Kertváros és városterv ezö társulat"
(Garden Cities and Town Planning Association) a betörésekh
létesítése érdekében.

Penée Ház Muzeális Gyűjtemé
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Összehasonlítás a külföldi állapotok megismertetésére szolgáló intézkedésekről.

I. fejezet. **Anglia:**

1875-i egészségügyi törvénycikkek, a lakásínség megszüntetésére egy irányú, a korábbiakat alapjában kiegészítő - lépésről-lépésre haladó organikus fejlődés eredménye, amely a munkásosztály lakásviszonyainak javítását célozza.

A törvény I. része

Az egészségügyi törvény négy részben részletesen megállapítja az egészségügyi közszükségleteket. — Négy része külön foglalkozik a talajvízelvezetéssel, a piszoárokkal, szemétkihordással és lakóházakkal. — 1888-ban egy minta-javaslatot (model-bylaw) adtak ki ezek iránt közzé.

1890-ben „munkáslakás-törvény" jött létre, mely több közt; Egészségtelen területek, egészségtelen lakásokra, szállodákra a munkásosztály részére.

A törvény az egészségtelen faluk megszüntetésére, tanyákra, valamint egyes városrészek (slums) és lakások kiirtására irányult.

E törvény végrehajtásának alapján a magyarországi városok is nagy összegeket fordítottak a lakásviszonyok javítására.

A londoni grófságtanács (London County Council) 125 évi hosszú Sterlinget fordított a zugnegyedek és egészségtelen lakásterületek kipusztítására.

A munkáslakás-kérdés szempontjából a legfontosabb a Törvény 3. része, mivel már pozitív rendelkezéseket tartalmaz új munkáslakások építésére. E törvény szerint felhatalmazva van a hatóságok, hogy minden lakásínség esetén maguk építtessenek munkáslakásokat, melyek 1/2 acre (kb: 7/10 hold) nagyságig bérlőknek építtethetnek.

A városok igen tanulságos épületeket létesítettek a munkások számára, amelyek 2. főcsoportba osztandók: a hivatalok közelében és külvárosi városokban, amelyek a munkások tulajdonába mentek át. ⊙

— A angol munkásnak legfőbb óhaja, hogy családjával külön lakásban lakhassék a bérlakásban.

Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Eredeti: Erős Renée Hagyaték
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Külön cája a angol törvényhozásnak lakásreformáló tevékenysége, mely arra irányul, hogy a nagyvárosokban népesülő-helyek biz lakásviszonyait sajót. külön gyeregbenezék!

Egy 1889-iki törvény (Small Dweillngs Acquisition Act) irányozza felhatalmazza a helyhatóságokat, grófsági tanácsokat, és a 10.000. lakosnál többel bíró községek képviseletét, hogy a közönségnek pénzbölcsőt nyújtsanak az ily házak vételére.

A házak értéke legfeljebb 3000 font sterl. (7.200 K.) a legnagyobb összeg maximuma 240 font sterl. (5.760 K.) lehet.

A törlesztési idő maximuma 30 év.

Amíg az adósságot nem törlik le, a ház a közönség tulajdonában marad.

Francia-o.

Franciaország még angliát előzi meg. o lakásviszonyok közegészségi reformjához, de sokkal csekélyebb mértékben építette ki azt. és ezért meg fűződő eredményeket nem tudott. elérni.

Az 1894. évi nov. 30-iki törvény ezért nem járt oly sikerrel mivel óvatosan alkalmazták, hogy kötelező jelleggel bírna el.

Hollandia.

Hollandia, ő már 1875 óta foglalkozott. o lakásviszonyok javításával.

Belgium.

1889. évi törvény alapfelfogása volt. hogy a lakásügyet. hitelkérdésnek tekintették és a közbiztosítás segítségül a takarékpénztárakat jelölték ki

Az 1865 évi márczius 16-i kelgo törvény egy összpontosított takarék pénztárat létesített.

A lakástörvény felhatalmazta a kp. takarékpénztárat, hogy összegeinek egy részét. lakásépítő társaságoknak kölcsönözze.

A takarékpénztár pénzét azóta a jótékonyságnak adott. s. a „Société de Crédit" a műkedvelőket olcsóval kölcsönök tulajdonossá tették. A kölcsönöket. évenkint 2½ %-al törlesztik.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: raktosliget.hu 2005

úgy hogy 25 év alatt törlesztése nemzeti munkásoknak kisebbítésük bizonyos a tőzsdei értékének 10 %-át kiszámítva befizette. úgy hogy a munkásbiztosítási összeget építési évtized ingyenesen alig kellett magántőke.

Az egyes tőzsdetőke kapcsolatban — jelzálogok — a Société de Credit. mercier állottak.

Az „Eigen Heerd 1st. good werd" társaság Gent-ben 1891. ben alakult. meg 250. ezer frank részvénytőkével bírt s építette munkásházakat.

A kormányrendszer az 1889 iki aug 9-i törvény arra is felhatalmazta, hogy az építkezőkkel életbiztosítási szerződést (assurance mixte) kössön

A munkásoknak kamatban, törlesztési könyvben és életbiztosítási premiumban átlag a bérnek összeg 7 % át kellett fizetniök.

Az életbiztosítást oly módon kötötték meg, hogy a biztosítási összeg, a munkás halálára esett, ovonaz az előtt. egyen időpont kötötte esetén özvegyének vagy gyermekének kellett fizetni, innen a neve: „assurance mixte".

~~A berendezés. amely et a magyar „Munkás otthon. Szöv." tata szervezésével vett át.~~

~~1896 ban 668. megtekintett.~~

~~Belga tőrény eddig egyike a legsikeresebb törvényhozási alkotásoknak.~~

Németország.

Németországban mind a kormányrendszer gyakorlása, mind. új alapú kormányok építése az egyes államok és a községek hatáskörébe tartozott.

A német birodalomban csak részleges gyakorlatot. eredményezett a személyi kormányrendszer „mely 1889 iki június 22-i. „Invaliditäts- und. Altersversicherungsgesetz" felhatalmazta a munkásbiztosító intézetet, hogy a pénzbeli járulékok tőkéiket. vagyonukat felelős mérsékelt kamat. mellett „munkáslakások" építésére fordíthassák...

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjteményés Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Olasz-ország

Olaszország ezek a szózat végefelé fordított. Ígyelnet a kobzószivszonyok javitására.

Ausztria

Ausztriában már 1883-ban utóltak a bányavidékiekben arra, hogy a sikos adóösszegek behetőssemmé tevik az ottani népoktatályok ügyét kobzóit.

Az 1892 febr. 9-i-törvény amelyet 12 évre hoztak, a munkáskobzókat magában foglaló bérkózokat 24. évi-mentességben részesitette.

A munkáskobzókhózok épitéinek elősmozditására közvetlenül az — állami balesetbiztositó intézetek-útján hatott közre. Triesztben a kolera biztositó intézet 1896-98-ig 22 munkáskózot épitett. 1905 bérlakással, amelyek között 108. egy szobából két kamrából és konyhából, 84. egy szobából egy kamrából és konyhából állt.

A bécsi balesetbiztositó intézet Floridsdorfban — 1899-ben 300.000 korona költséggel 6 háromemeletes bérmunkáskózot épitett 711 erdődi lakással és 21. kabinettel nőtlenek számára.

Ehhez hasonló a helyzet

Magyarország: „Morvaka-Osztrava ipervidékein

Nálunk valamit szólnak, sajnos csak egyetlen törvényről. Tudunk megemlékezni, amely csekély mértékben a dolgos nép kobzószükségletének javitását czélozta: az ideiglenes erdélyi 1875: IV. t.-cz.-ről. — E törvény 4. szakaszában a közösségi munkások számára épitendő 1-2 szobás fából való kis kobzások épitésének előmozditására megállapitott adókedvezményeket a helyi társadalmi ismeretek oly hiányáról tesznek tanuságot, hogy — már Némethy véleménye szerint — azzal a gyakorlatban bizni alig van mit megtakaritanunk." (Jelentés 1883. 7. l.)

A közegészségügy rendezéséről szóló 1876 évi XIV. t. c. 18. §. arra a különben természetes rendelkezésre szoritkozik.

Eredeti: Erdős Renée Ház Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: Fakosliget.hu 2005
Városi Múzeális

hogy oly helyeken, ahol a munkások egyébként nem lakhatnak, a nagyobb. székhelyek tartózmak munkásaik elhelyezéséről gondoskodni, de különben sem a fennálló lakásbajok megszüntetése, sem új lakalkalmatosságok teremtése iránt sem ez, sem más törvényeink nem intézkednek. Így. pl. a kisajátításról szóló 1881. évi 41. tc. 1-3 §-ai a községeknek és városoknak 4-22 §-ai pedig Bpest fővárosnak adnak bizonyos városgazdászati és közegészségi czélokra kisajátítási jogot, de egészségtelen szurdékok v. városrészek, ahol esetleg rendőrileg intézkedés változtathatna a fennálló helyzeten. Bírói gyakorlat.

⊙ kisajátítási-ra nem.

Egyszerűen kis lakások építését pedig a magyar állam még közreható utasítás is alig mozdította eddig elő. Új közök és új városrészek keletkezését általában szabadrendszerűségek által elősegítette úgy, amint azt az 1896 évi XXIII. t. cz. 62. általános közigazgatási alapító tárgyú nagyobb városokban az új épületeket 15 évi közmentességben részesítette, de a keramboltak közök újbóli rendezésére nézve csak 12 évi közadómentességet engedélyezett, holott éppen az egészségtelen és elavult régi közök keramboltolását kellene elősegítenie.

Városaink közül is csak egy-kettő tett szerkezetileg tápcsatornák javítására (Győr, Miskolc).

Kivételképpen Budapest volt az első nagyvárosa egész világon (l. Jäger i. m. II. köt. 26. l.), mely az építési rendet szigorúan szabályozta el. — 1874. ben úgyanis Budapestet négy építészeti övezetre osztották.

Az első a belső városrészt foglalta magában a nagy körúttig és egyelőre kifelé nyíló negyedet. A második övezet az egyéb városrészekre terjed ki szerkezetileg zárt építésmódokról. A harmadik övezet nyílt házsorokból épülhet és a villa negyedeket jelenti, a negyedik övezet a még részben „falusias" jellegű külső kerületeket (munkás negyedeket) foglalja magába.

Ez utóbbiban ingyenesek a gyér beépítésű takarékos munkások szerény lakásokat építeni. v. ahhoz az önsegélyezés

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosiget.hu 2005

nagy mértékben fogadták le házaikba albérletben v. éjra-
jóranak a bis fizetésü ügyi munkásokat (ujonnan
ezekhez a legalsó is legnépesebb bi befogadta őket, bárcsak
kispest, nagyd. Posterzsébet).

Budapesten nagyobban lakásainak lakásnyúr-
ségleteiről. közvetlenül még bevésbé gondoskodott. Bpest.
a főváros. bár Dr. Neményi Ambrus inditványára — mint emli-
tettük — a törvényhatósági bizottság már 1880-ban a lakás
— viszonyok tanulmányozására és orvoslására bizottságot
küldött bi, mely Neményi emlitett jeles előterjesztését és
inditványait némi módositással elfogadta. (L. felsőbb
a Budapesti Lakásügy Tárgyában Bpest. 1883. 2 füz. 1. és köv.)

A minisztérium ezen 7. év. múlva kegyes
Emlékezhetni: A "Magyar Ugar és Népnyara" cimü cikkei, valamint
a Képviselőházban az Iz. D.P. részéről elhangzott interpellációk
nak engedve 7-ik múlva, a "kolera-rémny fenyegető rész-
letektől tekintve" 1892. évben ismét egy kegyes rendeletet
jóra a szabályrendeletnek egyes pontjait annyiban a fő-
városi viszonyokhoz képest módositandónak tekintette s Hieronymi
Károly belügyminister intézkedett a fővárosi hatóságot, hogy
a lakásbérdést minden irányban tanulmányozza s külö-
nösen a tulnépes lakásokat behatóbb feltételek mel-
lett, hogy ezekkel szemben erélyes intézkedésekbe tétethes-
nek.

A fővárosi hatósága ennek folytán 1893. márczius
hónapban a tulnépes lakásokat összes kerületeiben
ügyi viszonyaikra való tekintettel tanulmányozta s Gerlóczy
Károly belügyminister elnöklete alatt bizottságot küldött ki
azon célból, hogy ez a közigazgatási bizottság elé
a tulnépes lakások megszüntetését illetőleg javaslatokat
terjesszen.

Ezen bizottság a miniszteri rendelet értelmében
azonban ismét csak a közegészségi kritikus igénytelen
tárgyalta a törvényhatósági bizottság elé ennek az
egyhangulag elfogadott:

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum Digitalizálás: fakosgyujtemeny.hu 2005 Kiállítóterem

> Az 1881-es nobilitási rendelet hatásosnak fenntartandó azon hiszemben, hogy megnemesi tettének hitelességét Képes, mely főként a beruházási elkülönítésnek mint előfokú közegészségügyi hatóságok birtokában.

Oktatási és művelődési központok, ingyenes művelődési otthonok, adókedvezmények nyújtandók.

Csak egy nemiből álló lakónegyedek - gettók - végrehajtások esak hatósági engedéllyel szüntethetők be.

De még e kezdetleges határozatok sem léptek a mindennapi életbe és így az utolsó évtized alatt elért eredmények nem is feleltek meg a hozzájuk kötött túlzott reményeknek.

A törvényhatóságok a fontosabbakban legfőbb súlyt arra helyezték, hogy bizonyos társadalmi - igények kielégítését elősegítsék és építkezés kedvét felélesszék ezek tették is legtöbbet. műemlékek - a jelen szerint - a fokozottabb védelmére.

A lakáskérdés főbajai is fennmaradtak.

II-ik fejezet.

Megoldási lehetőségek

Egyéni vagy kegyelmileg megoldás alá kiskalások építése.

— Munkás családiház építésének alternatívái —

A kiskalás - építés társadalmi szervei három nagy csoportba sorozhatók:

A) a munkaadók és alapítványok
B) a közhasznú építőtársaságok
C) a lakásépítő szövetkezetek csoportjába.

Részletezve:

I Munkaadók

A) A munkaadók és alapítványok.

A magyar állam legnagyobb ipartelepei

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

az Államvasutak. egyes nagyobb. állomásai mellett. lévő munkáslakóházakat s a saját költségén épített. lakásokat a munkásoknak csekély lakbér fizetése mellett adta bérbe.

Egyik legnagyobb. és régi munkástelepét. — ezzel egyszerre keletkezését — Budapesten a Magyar Állam szerint. az Északi-főmühely dolgozói részére építette s. a begyűjtött adatok ót dolgozóinak csekély bérösszegért 1896. évben (11 m. szobi - konyh. 100 lakóházi földszinti és 1 emeletes, egyike szükséglakás helyen)

A magyar kir államvasutak Gépgyára Budapesten

csak kis mértékben gondoskodott. nagyszámú munkásainak elhelyezéséről és ezzel az általános lakásszükséglet enyhítéséről. A gépgyár az 1869 évben épült és ezzel egyidejűleg épült a gyár területén 2 betonemeletes és 9 egyemeletes lakóház, melyekben összesen 100 lakóházi van; 1894 évben pedig 1 egyemeletes lakóházat, amelyben 6 lakás és egy nagy munkás étterem van. E lakóházak elhelyezésére okvetlen szükséges épületek költsége a kisajátítási: 2.594 □öl telek vételára melyet a város a Fiumei-ut mellett engedett át 11.196 frt-kor beszámítva a lakóépületek és mellék ép. épít költs 271.216 frt-kor összesen 282.412 frt-kor. 1894. évtől a gépgyár részéről lakóházak nem épültek. Lakás erre szükség lett volna.

Épült még a külföldi (Cseh) szakmunkások részére a Könyves utcai fronton 2 földszintes ház (~~az Cseh-ház~~) és melyet a munkások „Cseh-folyosó“ nevezték el.

A Ganz-gyár a Fény-utcai (Bp. II. ker) törzsgyára mellett 1884-ben házat, 1885-ben ism. 3. és 1894-ben két egyemeletes házat épített. összesen 125. szobával. A villamos X. kerületi telepen Kőbányán (vagyon) munkások részére pedig 1885-ben házat, 1889. ben házat és 1893-ban évben nyisten házat egyemeletes házat összesen 156 lakással.

Első budapesti Gőzmalom R.T. 1886-ban épített.

9 gőzkazánja és 6 kisebb és 6 nagyobb - szobás-konyhát

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

magára foglaló lakásokból álló munkástelepen, ahol saját munkásaitól a tőzsdaság 160-, ill. a magyar lakásra utóbbi 210-korona lakbért szedett.

A m. kir. bányamunkásk. többnyire arról az alapról indultak ki a munkások lakásviszonyait, hogy a kincstár tulajdonában lévő fiatalabbakat engedett át a munkásoknak megfelelő telepítési eljárással. Így pl. a selmecbányai bányaigazgatóság (Aranyidka és Réka községekben) és a nagybányai bányaigazgatóság területén. — Vasgyártelepeikhez megfelelőbben gondoskodott az állam a vidéki vas- és acélgyárainál (Diósgyör, Vajdahunyad, Zalatna, Resicza, Kudsir) alkalmazott tisztviselőknek és munkásoknak lakásszükségletéről azáltal, hogy nagyszámú bérlakásokat épített.

Külföldi vasgyártelepeknél is kezdettől fogva a munkásvidéki ipartelepek és bányavidékek építésével munkás-lakás is szolgálatába állíttatott, hogy ily kincstárak a munkaerőt, lakásépítéssel, jobb körülményekhez kötött.

Történetesen említhetjük a bécsmelléki Krupp-ágyúgyár is-tegyi fegyvergyár alkalmazottainak Franciaországban Maine Tours-ban, Ménier Noiselben, Ledeulin Thaon-ban szintén vidéki óriási-ipartelepek bányák építettek nagyszámban munkás-bérlakásokat. Hasonlóképen áll az Egyesült-Államok nagyvállalataira is. Legkitűnőbb kincstárnyelvek közé tartozik Bournville és a Port Sunlight, nevű Berti városok.

Az előbbi helyen eddig 20.000 lakos számára épült 5000 bérlakás.

II. Alapítványok

Mindenekeretre nagy mértékben csökkenthetik a lakásínséget már az is, ha nagyobbszámú emberbarátok jelentékeny "alapítványokat" tesznek olcsó lakások építésére.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeuma
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005
Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Angliában a legnagyobb alapítványok közé tartozik a londoni Peabody-alapítvány, és a Guiness-Trust. Peabody 1862-ben több mint 3 millió k-ót fordított munkáslakásokra építésére, amelyet 1866-ban két, és 1868-ban újabb két millióval egészített ki és 1873-ban 3 milliónál több hasonló célú alapot szervezett.

Az alapítványhoz tartozott 5.387 lakása 11.918. 170 lakóval.

Guiness-Trust-ot, melyet az ír származású bankár, jelenleg Lord Iveagh, 1899. alapított, a londoni és dublini alaptól élő s Londonban 2874 lakással bír 15339 lakóval.

Németországban Anders, orvosi tanácsnok 1887-ben Düsseldorfban, 1. ízben 3 millió márkás alapítványt tett, kisiskolások céljára.

Az osztrák alapítványok közül a „Ferenc József. császár alapítvány négylakásosokra és jóléti intézmények céljaira" emelendő ki. Ez alapítvány létesítésére az osztrák országgyűlés ünnepi ülésében hozzájárulását nyilvánította. Ebből az alapítvány legfőbb céljául nem a jótékonyságot, hanem azt a magasabb szociálpolitikai célt tűzte ki, hogy minta szerű munkásbérházak építésével a befektetést kereső magántőkének rávezető példát adjon, megfelelő helyeken, megfelelő technikával épített — munkáslakások — első lakóinak mellé- és megfelelően tudnak jövedelmezni.

II. rész: „Sajnos hazánkban nem emlékezhetünk meg senkiről, aki ily célra addig valamely jelentékeny alapítványt tett volna, pedig ha van cél, amely méltó a magyar közönség áldozatkészségére és amely hazánknak jólétét biztosíthatja, úgy bizonyára az lakás viszonyaink és ezzel a nemzet életerejének emelésére tett alapítvány az."

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

B

Közhasznú lakásépitő egyesületek-társaságok

Az első munkáslakások elöállitására a fogyasztási szövetkezetek szerint a legalkalmasabb és a legtöbbet tehetnek az olyan egyesületek, amelyeknek célja, hogy minden nyereségről való előzetes lemondás mellett folytassanak közhasznú épitkezést.

Ezen egyesületeknek formája vagy az egészen személytelen tőkeegyesülések: Társaságok korlátozott felelősséggel, illetve részvénytársaságok, amelyek rendszerint nem a közvetlenül érdekeltektől létesittetnek; vagy oly egyesülések amelyeknél a személyes mozzanatok lépnek inkább

I. előtérbe: Szövetkezetek.

Mindkét egyesület részbeni vételre bérbeadásra v. mindkét célra épit házakból állhatnak. Családi házak" 13.

Részvénytársaságok

I. A korlátolt felelősségü épitőtársaságok és jószolgálattársaságok, amelyek közhasznu lakásépitkezéseket foglalnak magukban, a mai városokban a munkáslakások építésének igen alkalmas formái.

A fogyasztók hiányossága szerint a jószolgálattársaság a legmagasabb korlátolt modja a mai városokban a vagyonos osztály, első sorban a vállalkozók kislakások építésének, a munkások számára.

Ez téren Németország megelőzte Angliát is, amennyiben a berlini közhasznu jószolgálattársaságot már 1848-ban alapitották. A magyarországi német jószolgálattársaságok közül a berlini 4-5000 embernek adt lakást. 1899-ben a münchen-gladbachi 508, a barmeni 400, a mainai-frankfurti 338 házat épitett.

Angliában a londoni > Kézmüves, munkás és általános lakástársaság < (Artisans, Labourers and. General Dwellings Company Ltd.) a legnagyobb az egészben v. részben emberbaráti (semi-philantropic) intézmények nemében.

Eredeti Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

5 1/2 millió koronás alaptőkével létesült, amelyért 25.000 részvényt a 21 ó-koronás kocsájtott ki.

London környékén a részvénytársaság utolsó évében 1947. egyszobás 315 bérházas eredeti lakással rendelkezett. Lakásaiban több mint 50.000 lélek lakik

Norvégiában működnek: Eastend lakásépítő társaság (Eastend Dwellings Company Ltd.) mely et 1884.-ben kb. 4 millió koronás alaptőkével alakították. Több mint 2 mill. koronás értékű házakat lakó bérházat 6 mill kor. értékben részvénnyel

Kiválóbb még a „Fővárosi egyesület a munkásosztály lakásainak" (Metropolitan Association for Improoving the Dwellings of the Industrial Classes) mely a város bekebelezésével ezeket a munkás bérházakat építette.

Franciaországban. Lyonban. 1896-ban létesült. egy több millió frank alaptőkével, bíró részvénytársaság mely olcsó lakás és élelmezési részvénytársaság ellen (Société Anonyme des Logements Économiques et d Alimentation) fejlett ki üdvös és működését.

Az Egyesült Államokban, minden közhatalmi támogatás nélkül is igen szépen működött. egy egész sereg, részben filantróp bérháztársaság, részben filantróp munkásokat építő társaság. Többször. New-Yorkban. „a City and. Suburban Homes Company" és a „House Building Company"

Az Egyesült Államokban különösen nagy jelentőségűek a filantróp indítású jellegű nagy munkáslakás-építő társaságok. melyek igen nagy lakásokat építettek a szegénynegyedekben.

Hazánkban, eddig egyedül Győrött keletkezett. egy közhasznú „Munkás házépítő részvénytársaság" a helybeli nagyobb iparvállalatok, gépgyárak, a város és a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium támogatásával.

A társaság 200.000 korona alaptőkével létesült.

Frederic Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás 2005
rakosliget.hu

a jószívűeknek az közreműködők:

Wáry Gyula	60.000'- korona.
Szeszgyár	15.000'- -"-
I. Tobozsár pénztár	15.000'- -"-
Magyar tobozsárk. pénztár	10.000'- -"-
Kühn F. gyáros	15.000'- -"-
Jamborits gőzmalomtul.	5.000'- -"-
Schlichter építőmester	10.000'- -"-
Győr város.	25.000'- -"-
Kisebb jószívűek.	45.000'- -"-
Összesen:	200.000'- korona.

Az igazgatóság azonban a kereskedelemügyi miniszteri rendelet 5-ik pontja értelmében a pénzbeli támogatásban részesült a jószívűek 45.000'- koronáját pénzbeli kiadásainak kifizetésére. — Az így nyert 155.000'- koronát építkezésekre fordította. Ennek fejében a törvényes állami ellenőrzés alatt álló, biztosított értékben legalább 200.000'- koronát képviselő épületek építésére és felszerelésére kellett fordítani, hogy a munkások a miniszteri rendelet 9-ik pontjában előírt kedvezményeket megnyerhessék és tulajdonjoguk kárpótlást nyerjenek.

Eddig a társaság 2 telepet létesített, még pedig a város határában Rózsakert; felépült a bácsai ú. n. telepen 64 ház és a nagyrécsei telepen 6 ház.

Téglából épített és cserépfedelű 64 házból 2 szobából állanak (5×5 és 4×5 m), részben pedig egy szobából (5×5 m.) továbbá mindegyik ház egy konyhából (3×5 m), egy éléskamrából (1·5×3·- m.) és egy előhelyiségből (1·5×2 m). A egyes telkek átlag 150 öl nagyságúak és abban van beszámítva, hogy a ház előtt egy kis előkert és a ház mögött az udvaron egy fából épült gazdasági épület van elhelyezve. Ezeken kívül tartozik minden házhoz egy kút és egy körülbelül 100 öl nagyságú gazdasági kert. A egyes telkek beosztásánál vannak eltérések és minden esetben a társaság 20 különféle együttest állított, melyeket igényeik és az illető ízlése

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjteménye, Rákosliget Digitalizálás: hu 2005 Kiállítóterem

A munkástelep a m. kir. iparfejlesztési és ipari minisztérium által amerikai alapon támogatott lakásépítési terv szerint minták alapján épült.

A telepépítése nem gyárt sivárral, amennyiben a játszóterek az alapgondolat 16-ik § ellenére igazgatási célra nagyobb összegeket vontak ki az igazgatóság részére járó évi díj címén a csődbe jutott.

C. A munkáslakások építésére a jószándékúaknál alkalmasabb — hozzáértő szempontból kétségtelen — a „házépítő szövetkezet" volt.

Eberstadt berlini magántanár szerint a „legalkalmasabb és a legnagyobb jövőre biró formája az építő egyesületeknek"

A szövetkezet szerkezete a jószándékúsággal, mely alapon főkép egyesítés, hasonló szándékú egyesülés és ezért demokratikusabb szervezettel, a kormánynak nagyobb autonómiájával, nagyobb fejlődési képességgel bír.

A lakásépítő szövetkezetnek három fő fajtáját különböztethetjük meg, amelynek jelentősége, éppen a mi viszonyainkra való tekintettel is igen különböző.

a.) Az első alakja a munkásság szövetkezeti önsegélyének a lakásügy terén az angol és amerikai úgynevezett.

Building societies, és az ún. „belga" szövetkezetek, amelyek tagjaikat hasonlóképp kényszerítik szintén azok hitelképességét adnak saját házak építésére vagy megvételére annélkül, hogy maguk házakat építtetnének v. tereznének. Nagybritanniában igen korán (XVIII sz.) kezdtek ilyen szövetkezetek, úgy, hogy már 1836-ban törvényesen szabályozták azokat.

Az Egyesült-Államokban is már 1831. óta folyik ily szövetkezeti mozgalom, úgyhogy 1893-ban 1838 ⇒ Building societies < volt az új világban.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: pakosliget.hu 2003

Ez évig a szövetkezet útján a dolgos emberek 314.755. frtral szerezték meg tulajdonuk.

b.) A második csoportja a házépítő szövetkezetek maga épít fogjainak, még pedig tulajdonul szerzésre házakat. A házakat társasan bírják és tartásuk útján gyakorolják a munkások birtokát. E módozat főként Budapesten tőkét nagyobb arányokat alkot egy 1898 évi törvény 2 millió koronás állami építési közreműködést is fordított rájuk.

c.) A munkásház építési szövetkezetek legáltalánosabb és általánosságban virágzóbb formája volt az a formátum melynek alapja, hogy szövetkezeti házak. — Közös-tulajdonban maradnak azok házai-kat, nem a szövetkezeti tagok, hanem határozatlan önállóságos elemekre gyűjtőtárra, hanem bérbeadásra" építik oly módon, hogy e házakban tagokat csak a szövetkezeti tagok bírhatnak. A tagoknak csak elhelyezkedést szolgálandani, ha tagsági kötelezettségeiknek meg nem felelnek.

Külföldön már a hatvanas évek végén kezdtek építési szövetkezetek. azóta igazán jelentékenyen elterjedt.

Hazánkban, egyfelől szomorú jele népünk szegénységre való csekély anyagi és kulturális képességének másfelől a fennálló viszonyok és a kínzott közhatalmi tényezők csekély érzékének e kérdés fontossága iránt, eddig egetlen jelentékeny házépítő szövetkezet volt-le

„Ez a Munkás-Otthon Szövetkezet"

mely 1897-ben keletkezett. Rákos-ligeten. 15 perczre fővárostól van a Keleti Pu. vasúttól. A többi kísérletek a szétdarabolás és izolálódás folytonyán feneklettek meg.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum Digitalizálás Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás raktosliget.hu 2005

II. Tanulmány.

A megvalósulás felé.

Munkás-Otthon Szövetkezet.

1896. Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem 1907.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum, Békéscsaba
Digitalizálás: Békés Megyei Könyvtár, Gerendás Digitális Osztály 2005

⊛ Dr. Nemenyi K. szerint: „El kell távolítani főnökeink fényes bőrtöréről azon gebete fattokat, melyek azt „békétlenítik, az állandó lakáskrizisszé" elfajulni nem hagyni engedni" „meg kell szívlelnünk, hogy minden művelt ségnek, jólétnek, társadalmi békének és nemzeti erősödésnek a család, a ház képezi alapját és sarkkövét" s minden új hajlékot kényszerűség és a pótlás mely et a vihar állandóan elsöpört, sokszor igen nehéz körülmények közt és életet. s új lét kezével. teremt. meg hogy erét munkálkodni ma is a szegény nép, példátlan áldozatos erkölcsi kötelességünk segíteni helyzetén v. legalább is elősegítenie annak javulását"

Említi az első lakóház építése. az emberiség őstörténetének végét. és az első legelső város építése. a megoldott kultúrára kezdetét jelenti, míg képezi számunkra emlékének összegyűjtött ége valamely időben kézben civilizáció önkunok. minden irányára „irányt ad adását" .....

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum Digitalizálás. rakosliget.hu 2005
Nemzeti Gyűjtemény és Kiállítóterem

Történelmileg visszatekintve:

A múltszázad 90. éveiben a fővárosban a nagyipar rohamos fejlődése fokozott lakásszükséglet-lakás túlzsúfoltság, lakónyomor, erősen foglalkoztatta a fővárosi Tanácsot, statisztikák készültek, a tényeket világossá váltak hogy lakásviszonyokat tárták fel. ~~oldjon~~ ~~meg~~ az állam is kezdi tisztán foglalkozni kérdést. a már-már tűrhetetlenné vált lakásínséggel.

Ez időtől fogva felvetődött a lakások kérdés problémája megoldásának igazi módja és gazdasági szempontból speculativ alapon a tőke a "bérmunkások lakásviszonyainak" javítására" végre megkezdődött. a lakásépítés egyre szükségesebbé vált problémájának kezdeti megoldására irányuló törekvésekkel.

A munkásság igényei a D.P. valamint a munkásbiztosító részéről jelentkeztek az egészségügyi szempontok követelték a hivatalos intézményt a tüdőbetegek gyógyítására és elfogadható lakásviszonyokhoz vezet.

A munkásbiztosító részéről Rauchmann Adolf. Kiss Adolf. igazgatók intézkedtek - Körschner Jakab. titkár kezdték ő. és vették pártfogásukba és segítették a X. kerületi magyarpetrencs — Alsó Gejzír, Északi fw. Gazdagrétet.

Ab-initicio:

Öregmunkások mondották el; hogy a 90-es években egyik barangos téli napján az Északi fw. - magnak munkási a kerületben szerveztek közé tartoztak (jó apám is közöttük volt) - a mozgalmi szervezetek közé tartoztak (jó apám is közöttük volt) - a mozgalmi szervezetek élindója a jelt adott. az elkidiő kezdetére, elöbenültek a lőt is ha ételhordó tin bádkból v. esak nyirógpapirba kenyeret magott. szerény kis lábasok, benne a konyhából hozott "csüszpeiz" (főzelék) néha egy kis fehértúrral - (mert az ezért az arcpanyok ha ők is a családnak nem, de a dolgozóknak kellett - közzel kijutott.) megmelegítve a próbaként kifőtött. kazán tetején, mások az Öreg-tér sarkán

(1) közölte hogy a főtéroni műnbizottság és szisporosok bizottsága mozgalmat indított meg a régebbi, hogy a főtéros alatt a házbér nyomai visszhangtalanok.

a régi épületek

és hogy tüért a főképpen a raktárok részére épített bérhonnyékba az uszoda és korlátozás állapot. házak építésére van szükség. hogy a műnbizonok. a hivatal fizetett. hozzájárul kisebb összegért. segít. hozott. szerezhessenek.

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Könyvtár
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

az úgy nevezett „kirakatpiacon" a vidéki kiállítóktól származott szerény mennyiségű küldeményt és az ülőhelyért vett belépőjegyet, a rotációpadon kiállított újságpapíron feltűnően fogtak össze az ebédhez, kivülre a rotáció mellett ki ólva. Ezekből értesültek arról a Párt, amely egyúttal tárgya az egész ügyben, melynek egyetlen tárgya a lakásnyomor.

Az ügyész szónoka Kürschner József pártvezető-régi fog. ellen. a elnök. Bizt. Pénztár ügyészi tisztségre volt. (1)

A megjelentek közül többen felszólaltak, egy 1. indítványozták, hogy ne határozhat, tudomásul a „fenti-felszólalás tárgyában- bár határozat született épületnek külföldi minőségre „amortizációs-növekedési" alapon.

Az ügyészi megjelentek felhasználva az alkalmat egyéb fájdalmas problémákban vetette fel, amely egyre sikamlósabbá vált a tragikum és az okból az ügyészi jelen lévő rendőrtiszt ügyészt felszólította.

A vége alakult ekként nem lehetett a tőkepénz beszámításával a Kőbányai ker. ker. Kőbányai-utcai sörcsarnok ügyészségében ismét összejött a ügyészi vezetőség kis Károly, Kürschner József és mások (jó apám is ott volt).

Kürschner kifejtette, hogy a pénztár vezetősége a párttal egyetemben elhatározta, hogy egy ős ipari műtárgyak pénzére bérlet nyilatkozat létesítését vezetési alapon és annak megvalósítását ellenőrzés alatt vállalta.

Ő azután abban határozatot hoztak, amely meg valósították az előkészítési bizottságot. (jó apám is benne volt)

egy memorandum készítését is a felsőbb szervek felé, melyben a Kar. Ip. Minisztérium támogatását kérték a főváros vezetősége felé tekek ötlegadása eljából, amennyiben a Munkás Betegség Pénztár ezt kívánja ki eljából, hogy a műbútorok és kirakatrendszabályok alkalmat nyújtson arra, hogy minden megerőltetés nélkül, — igazságra a szükségképi kereseti viszony alkat egy kis kabátkirakat tulajdonúlt szerezhessen meg. s a már többször félrevezetett. és meg károsított. műbútorosság minden fellebbezési kockázatos

Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Eredeti: Erdős Renée Ház, Múzeum rakosliget.hu 2005
Digitalizálás:

Parodiától megkímélteseik, mind addig a míg a uebi Szilá-
-sisba helyezet. Lakóiskor, fel nem épül végelkezeti alapan is.
.vere kegyen: „Munkás-Otthon"

A. memorandum továbbitását az illetékesek felé a
Belgiumtár jószerül mint - kezdeményező - Kürschner Jozsef
vállalta el.

A tervezet az Ipari és Kereskedelmi Miniszterium ja-
-vaslos vegleges részéről elfogadást nyert, mely szerint a
a bérlemtől, tárgyalását annak is inkább, mert arról ban a
javaslatban epiteendő munkás lakásokról tárgyalat ált ki-
-alakozás alatt. a miniszterium kebelében, mely egyelőre 1000
munkás lakóházak épitését vette célba s. utóbbiak közül egy munkás
mintatelep. alakitmanyozási tervének elkészitésére a Belga
munkás. szolgálati házak épitési szövetkezet elgondolás alap
jául, melynek a már az Oltani Egyesület kapcsolat kapcsolatot.

A folyamatban szerint a fejlődés hosszabb szünetben szü-
-nelt be részéről. Finanziális Belgiumról, biztositásról, épit-
-kezési szerződés tervezet készült Neu York uton Chrawelhausel-
-lel is fel, hol a Magyar vállalatok, egész városrészt kapcsolat
s. óriási kiterjedésü valóban szerü városi telepitést tudtak
melyet. Magyarországi viszonyokban a legnagyobb szélességben
vették.

A Minisztérium szerint a alapjául kinézett mintatelepet kivánt felépitni (Bp. Gyár. Szolgálatjai) hogy a kapcsolat
kiderült minisztjára és ország területén többet is épitsen
ezen kibővitéssel. hogy a tagok 7 %-a biztositva legyen
lehet.

Ezek egyike a pesti „Munkás Otthon" volt, melynek
kiolvasását, felépitését Fachk. Károly. mintaszerüen
biztosa s. egyben felügyeleti jogával ügyes figyelemmel a szervezet
vezetését biztosa meg.

Fachk Károly személyével sikerült megbizatását s. fe-
-lelősségét, mely akadályát gátolhatta lehe a telep. alapitásában
megakadályozta. akadályozás. ember, de törekvés szervezetü volt.

Megindult az alakuló működés.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyüjtemény
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005
Eredeti Erdős Renée Kéziratok és Kiállítótér

1896. december hó 12-n. Budapesten a VII. Dob-u 52 sz. alatti ház egyik műhelyében ugyancsak Fackh Károly műépítész elnöklete alatt és Weinmann Fülöp pénztáros, Kiss Adolf jegyző jelenlétében a „Munkás-Otthon" házépítő vállalat megtartotta alakuló közgyűlését.

A megjelent 60 tag eredeti kimutatásból egyszerű többséggel megállapíttatott.

Kiss Adolf a munkás betegsegélyező pénztár titkára előadásában ismerteti a mozgalom eddigi és az pénztár állása felett részletesen tájékoztat.

Hangsúlyozta, hogy az akció keretében eddig még a munkás részére épület házat át nem vett számos óhajtozót lehetne felvenni.

Az államnak kedvező gazdasági viszonyaihoz képest is rámutat, hogy az élelmezési és más gazdasági viszonyait is alaposabban fogja kartérképezni, hogy azzal az anyagot, a melyet eddig a kerületben hoptok tőke a vagyat házak is kifizethesse a az eddig befizetett házbér anyagi megerősítésére fordíthassa.

Indítványára az egybegyűltek kimondották a „Munkás-Otthon" megalakulását.

Ezután az alapszabály-tervezetet is a melyet Földes Árpád dr. felolvasott elő.

Felolvasás-Otthon megalakítására megválasztották ezután ideiglenes ügyvezető elnök: Fackh Károlyt, ügyészül: Schneeberger Károlyt, Deutsch Jenőt, Glück Jenőt dr. és Kiss Adolfot. Ügyészül pedig: Földes Árpád dr.

A továbbiakban Kiss Adolf közölte, hogy az 1000. ház építéséhez 2.000.000 korona szükséges.

Végül megbízták az ügyvezető-ügyet, a ki Otthon telepének kiválasztásánál a előkészületek megtételével.

Főnaplóban Kiss Adolf ismerteti az építkezés körülményeit és jogait, a az alapszabály felhatalmazásával jogosítva érezi magát el is fogadtatni.

Bp. 1896 dec 12.

Ügyvezető.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

~~1896. december 12-n a Budapest Dob-u. 12 sz. alatti ház egyik szerény termében megalakult a~~

„Munkás Otthon" házépítő szövetkezet.

~~A megjelent alapító tagság 60. tagja csakhamar kilépett mélyből egyszerű munkásember volt.~~

~~Ehhöbbé egyhangúlag Faek kívánt szándéktól megkülönböztetésül mindenben alkalmával ötlet mozgalom élére s a későbbiek folyamán még az eljárási költségeket is nagyobbik részét fedezte.~~ ⊙

A Szövetkezet első teendője volt az építéshez szükséges tőke megszerzése. Ez akció először a Kőbányai-úti házam nagyipari és államit igyekezett felé irányult. Ezek közül Később kedvezőbb kedvezőbb kedvezőbb

☒ Nimbusbérelés a. főrészben.

☐ ~~Is Egyesült Államokban. pótol~~

Nagy Balázs Renée Ház Muzeális Gyűjtemény e
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Vörjuk jelentkezésüket. szerező városukban
(Bpost. VII. Dob. u. 106.) hol minden felvilágosítás megkapható.

O. Munkás történeti Bizottság
Kirschner Adolf. titkár.

Ismerő felhívást intézett a műhörsághoz a.
"Magyar. Ipar" napilap. szerkesztősége is. kérve őket arról.
"szociális és kulturális jelentőségét.

A Bizottság további teendője, a bőrgyűjtés előkészítése és az alapszabály. tervezet elkészítése volt. egy. tanulmány int. felhasználásával. előtt. alapján.

Engedtessék meg. hogy kitérek a fejlesztés tervezetéből is a fentebb említett. külföldi tanulmányút eredményait. röviden. ismertetni. mint a tervezés alapját.

Dr. Forenczi László Dr. Neményi Jenő tartottak tanulmányút alapján. A tanulmányút költségét nem fedezték meg. de jó alapot szolgáltatott a fentiek alapján javaslatok előterjesztésére.

A tanulmányút célja. mint ismeretes egy minden tekintetben kielégítő szociális műhörs telep tervezésének. kidolgozása. adatok gyűjtése volt.

Az út végcélja Amerika. volt.

Az út gazdasági és finanszírozási központokat. műhör alapján már ismerte. Ő tapasztalatai. a telepítés és beosztásbeli központokra. lettek. ki.

Történelmileg. a XIX. század végén. ahogy. fejlett. a gépipar. a munkásság. szervezkedni kezdett. a műhelyek egyéni. munkáltatói. jellegét. a gépipar. vette át.

Az időben. az egész világ. magyarra. figyelt. a bérdíj fontosságára. hívja. a figyelmét.

Ebben. alakultak. ki. a műhörsi mozgalmak.

A tanulmány itt: Németország és Belgiumon át Angliába vezetett. európai városokban.

Az előbbi államok munkástelepítései nem mű-
ködtek. modern szociális formában munkástelepítést.
hogy anyagos módban jeleníti és jelentkeztek a nagy
városiparnak körül kialakított. ami tiszt-tanyába
kerülhetlenül ill primitív formában fa és téglából felépítve.

Itt kezdi a ciklusát Anglia munkástelepí-
tései sűrűsödnek, egyesek kis kertes munkás tömböket.
képeznek elszórtan elrendezett utcákból, házak elő-
kis kertekkel., erőtanú, vízvezeték és villany világítással.
vagy üzemek, iskola, óvoda és kultur házzal. Alaprajt-
ja. tipusa szociális fejlődése.

Valójában Angliában már 1853. ában Liverpool
közelében Port. Sunlight-ban 1889-ben Birminghon mellett
Bournville területén épültek kertes munkásházak biztosít-
va a munkásság részére fejlett, kényelmet, művészetet,
majd. főlekhöz. Carrolton Saint-Luis mellett. kiter-
jedt egy 1000. egységen kertes kisházas település 240. ha.
területen nyitlegyenes párhuzamos utcákból, erdőtanú, víz,
földgáz és villany világítással. iskola és kultur intézmé-
nyekkel. távol a városi zajtól, ettől az angol nagy-
kertesek a fővárosi esendes magányt.

Általában az északamerikai. kontinensben - a nagy.
lehetőségek tudatában - már igen előrehaladott-
volt a kertes munkásházak építése. Többek közt
New-Yorkban, Chicago, Washington, Cleveland-ban a legelőre
haladottabb szociális irányok közt élnek a munkások.
erőtanú kertes házakban, melyek az óvárosi viszonyok
közt lépést kegmodernebbül voltak fokozatosan.

Philadelfiát a „otthonok-városának" - Cty
„City Of Homes" városnak nevezni, a világ egyik legnagyobb
városa 130 négyzetmérföld területe sűrűn van be-
építve 300. ezer db. egyforma - óvárosi sablonos typusú
egy erőtanú magányos kertjével melyek „sakktábla"

Az amerikai vélemény szerint:

A városi ~~kör~~ kormányban pedig bizonyára a városon kívül v. legfőbbek annak pénzügyében van s ezért egy összeg kabinetpolitikának a városi élet decentralizációjára kell. törekedni, nem pedig arra, hogy a város belsejében is a főúri ~~arisztokrácia~~ érdekeit kizárólagosan biztosítsa.

Kovács Renée Ház Múzeális Gyűjtemény
Digitalizálás: Iakosliget.hu 2005

szerű rajzolóbyossággal elrendezett. utcáik hálózatában
vannak. ill mozitanak meg. (chess-board system)

Egészen határozott. kialakult. typusúak van egyes-
nek a Philadelfiai cottageoknak. Philadelfiának eso-
dóbotos is az egész vidékre jellemző parkot. jellegű „garden-
suburb"-jai (barter hálózatosak).

Chicagotól kb. egy órányi távolságra van „Gary"
„Amerika mágikus városa" tud egyenesre épültek
egészséges, többnyire 1-2 ~~szintes~~ emeletes fürdőmedencével.
kisebbekkel ellátott. munkás és tisztviselőlakóházak s.
ezeket kerülhetőleg olcsón adták el a vállalkozóknak.

A házaknak jelentékeny része betonból (concrete)
épült. mely az u. nev. Ōntött. kalapács. tipus. tömeges
alkalmazására kell. A településnek többé-kevésbé szép,
nagyos melléképületekkel. (garázs - WC stb.) Egészséghez
kultúr intézményeket. (iskolákat, óvodákat, bányákat.
színházat, mozit, vidámparkokat, sportpályákat, templomokat
munkás otthonokat, mindezeket településileg megfelelőhe-
lyekre. „Egy modern és nagystílű települési politika"
követelményeinek megfelelően.

Ōnmagáról a településről: A modern telepü
lés vezetősége valamint ütemrendi elrendezése az idő „
legidőszerűbb formája" az egyenes vonalú, ~~sakkmintára~~
„sakktábla-" szerű. kertes kalózás tömbökből kivolobi-
tott. létesítmény. ⊕

Az Amerikai kalózépítés, kertes mivóle
foglalkozásunk ítélje sánk elvagyorsra nézve sokkal.
tanulságosabb mint az európai országok városai-é
mert a „műszavai" viszonyai kiválóbbító szempon-
tokkal (telepítési, építészeti kivolobitási, topográfiai
elrendezési stb.) jóval inkább hasonlatosak az ameri-
kai mint pl. az. angol v. német viszonyokhoz s bárminő
érdekes és fejlett. kalózás politikai intézmények van-
nak is magukra figyelemmel Amerikai példája

Erdődi Erdős Renée Ház Múzeum Gyűjteményi és Kiállítóterem
Digitalizálás rakosliget.hu 2005

Azt is megállapították, hogy az Egyesült Államokban a műtárgy osztály foglalkoztatása, működtetése is lakás ügye egyenlő nincs arányban áll a nyereséggel Európai közép pontokkal.
Amerikában átlagban minden egyére egy (pontosan 1.08) szoba esik. Budapesten pedig-hasonlóan az előző - kiindult 0.39. arány is ezekben az 3. való jut egy szobára. s végeredményben megállapították, hogy mely átlagban az Amerikai lakások quantitativ tekintetben kedvezőtlenebb helyzete államok az Európai bokásoknak.

Utolsó államúsik Washington volt, hol megbízatásából amerika kerületi legnagyobb városának épületét a Washington rendszerű városrendezési tervét.

(Két ilyen rendszerű városrészt kivitelezésével az indult meg a telepítés alapozásához. HK.)

→ Előtervek:

A részletezési vezetőség, mint bemutató kivánságának megfelelően a tanulmányi terv felhasználásával egy minta „Munkás Otthon" telep létesítendő lakócsoport részére 2 és 3 szobás kényelmi épületterv. kibővített kertes házakkal, összeépítés kötöttséggel, közlekedő térrel, kultúr házzal, orvosi és iskolával, sportteleppel, a [illegible] épület sétatérrel, változatos formátumú elrendezésben mindezt fent utasításból.

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény
Digitalizálás alatt
Fotó: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálásért felelős: rakosliget.hu 2005

– műnbástalapsiuin is speciális tatinstetben megis sokbol erlébesebbek Magyarországra nézve.

Ajánlom e javaslat elfogadását.

Végezetül bátran megkell emlékezni az akkoramol Clevelandról mint az amerikai magyarság központjáról. amennyiben, az ottani állapotok bátorítóbb érdekkel bírnak reánk főként a magyar nagyobb tömegek tekintetében az a körülmény ez a része. meglehetősen távol esik a centrumtól és általában a város gelb forgóján részeiben tartozik, Eltérően a többi nagyvárostól, ahol a magyarság zsúfoltan legalább is többféle megoszlott el, Clevelandben egészen önállóan, bárom városrészben tömörülnek bírtalmazhatatlan s. ill. egészen önálló magyar társadalmi élet folyt. bá.

Ebben módjukat ebben, hogy tiszta és egészséges, a legkisebb baracsattal bíró lakásnak is 2 szobás lakása van fürdőszobával. a tisztviselők a szobát magyarban 3-4 szobáig, 5 szobák száma ennél több, csaknem minden szükség jut egy.

Tartják a kapcsolatot az otthoniakkal, szívesen fogadják be az otthonról érkezőket"

E tanulmány bevezető előtan a. alapját a telepítési és építészeti elveknek, valamint az alapvető bírálatának.

Vizsgálja a bronológia beli események:

A település belépési mozgalma változó, bezole tét adta a fluktuációt.

A Népszava nyolc felhívást intézett a munkás-sághoz.

A további fejlődés során a bizottság szívére a telepítési megoldhatóságához szükséges területi és pénzügyi problémák megoldása

Gyűjtemény és Kiállítóterem
Erdős Renée Ház Muzeális
Digitalizálás rakosliget.hu 2005
Eredeti:

- ezekhez a hőlégballonokhoz időszaki időre hitelesítők és
cariókat. a 26 év letelte előtt a cserélni kötelesek
összegekből és az éri nyereség fölösleges részéből fedezhetők.

Renée Ház Múzeális Gyűjtemény
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Az épitendő 1000. erolakásra elkölthetődött. épi
tési költsége 2.000.000. ft. tett ki, ennek megszerzése nem
kis gond. volt. de siker rel járt. bár nem minden költség
nélkül.

Történetesen:

Az épitendő erolakásokra épitési költségének egy.
részét. a. nyertesnek a tagoknak elosztott. hozzajárulás. befizetési
kötelezettsége. mellett.

△ amely nagyobb. vízjárás állomási szintekhez is hozzáhozzanazottnak
megtelepedésére folytán érdekkörébe tartozó a telepítésnél, további

de rethez öt. magyarb nyárunak 844. ossk. erhöhen bötüngehet.

A II. ik bötüngkölcsön 82. ossk. kiyott.

Azon kivül a m. kir. kincstár 400.000 korona kölcsönt adott. 8.5% interessz erejéig. kamat mentesen.

A Pénzügy Miniszterium oromban hihatotte, hogy az épit-
-heló fogok 7+2-ének mindös emlékhez kell tartozni.

A kihocsájtot. jegyzőtelezvények kisorsolás. utján törlesztetnek s annak teljes beváltásáig a nyomathezeti fogok üzleti nyereségre igényt nem tarthatnak

Folytatólagi bizottsági ülés 1897. okt. 20.

Fachk. Károly elnök hözölte, hogy a tagsig
kezdő nyolcjában. Hogy a kormány hathatós közr
ovol. a Pesti m. kir. Bank. segédkezése m. finánczirozás,
nem különben a hazai épitőipari földi magyiparosok
közreműködésével. siker. kultúr. 1. os evlődi ház épitési
pénzösszeget. biztositani.

A bizottság elhatározta ösmeretes kudomási
vette s. megbizotti tagokat. a telephelyének közösöndé-
sára.

Többek hozzászólása után dr. Földes Árpád
megtartotta az alapnyolcby jogi ismertetését.

Tisztelt értekezlet:

Az alapnyolcby kidolgozásánál figyelembe kell. vétetni
körülmény mely a biztositás tárgyát. mint a legtöbb jogot hatá-
-lyában visszavonó hötelezettséget is.

Az alapnyolcby az emberi kultúra és humanitásnak
megfelelőleg van felépitve.

Szerkezetes pontjai, a hazai társasági folyamat
az arvonali biztositás vétel, kötelezettség s az életbiztositással
járó hagyományok. kedvezményeket, az utóbbi különös jelentőségét
biztositani a családfentartói és egyéb hozzátartozói szempontjából.

Illusztrálja ezután részletesebben:

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosligetbu 2005
Eredeti Erdős

~~II VI~~ :

"Tagsági viszonyok szerzése, alapszabályszerűség és jogok."

A alapszabály értelmében a tagok legfeljebb 25 % a lehet olyan, ki a szervezet működésében nem tevékenykedik, működik tehát a tagok nagy része ezen arányt eléri, mivel jogosítva az igazgatóság több ily tagot felvehet!

Működésének alkalmával ezen arány szigorúan megtartandó.

Egy tag legalább két és legfeljebb 4. üzletrészt szerezhet meg. — Két üzletrész egy általános (szabályozott) családiházi építkezés céljaira (2 nagy + kamra) megszerzésére javasolt és kötelező. Kellőnél több üzletrész tulajdonosai szintén csak egy családiházi építkezés céljaira számuk javasolva. és kötelezve, amely nagyságának értéke azonban a üzletrészt meghaladó üzletrészek számának szorzata arányában növekszik.

Egy üzletrész nagysága 100 Korona értékben lett megállapítva, mely tetszés szerinti tagsági tartozási befizetéssel egyidejűleg az igazgatóság által megállapított feltételek és díj mellett életbiztosításra elfogadtatik.

A szövetkezeti tagok a tagsági kötelezettségeiket — egyetemlegesen szavatosságot — vállalnak, befizetett ill. a kijelölt pénztárnál letétbe helyezett üzletrészek erejéig.

A tagnak felvett, jelentkező kötelezettségét a szövetkezettel az iránt létrejövő biztosító társaság által orvosilag megvizsgáltatni s a tagsággal egyidejű családi házat csak akkor szerezheti meg, ha a szövetkezet által megállapított feltételek és díj mellett életbiztosításra elfogadtatik.

Ezen életbiztosításra el nem fogadtatik a jegyzett családiházat az igazgatósággal által általában esetről-esetre meghatározandó különleges feltételek mellett szerezhető meg.

A házhelyek az igazgatóság által nyilvános sorsolás útján jelöltetnek ki a tagok részére s minden tag

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

hőtelen az akként kijelölt húrozat ötreni s a tagsági jog az akként kijelölt telekre terjed ki.

Visszavásárlás esetén a húz eredeti vételárra fizetendő a tulajdonosnak, melyből nyers a még felszólító részletekre, mint a jogosítókból származható értékcsökkenés és minden egyéb a kösszhezzetel szemben fennálló tartozás "beszámító"

A húz értékének olyan megállapítása, mely bár az ingatlanság által engedélyezett beépítésből származik és meg nem térítendő is a telek árának megállapítása v. a bert. művelésből származó értéktöbbletet megtérítési tárgyát — nem képezheti —.

A ingatlanság megfelelő jogosultakra tartozik.

a) hogy a telkeken épülő húzok v. azok egyéb emeletes építése v. beépítésénél tragyot telkek beépítése által megnagyobbítsa legyenek.

b) hogy az ingatlanok, más mint a szövetkezet hőszolgáltatási biztosítása "zálogjog" megterhelhető ne legyenek.

c) hogy a szövetkezet telepén levő húzokban pótlásban részesülő egyéltalán nem, egyéb ügyletek pedig az ingatlanság beleegyezésével és általa meghatározandó illetékek ellenében legyenek nyújthatók.

d) hogy a tulajdonosok húzaikban bérlőket csupán az ingatlanság beleegyezésével és az egészségi tekintetek figyelembe vételével és a tulajdonosság bizalmával vehessenek be.

Az ingatlanság jogosítva van a tagoknak az általuk igénybevett szolgáltatások arányában húz bérpert igénybe vett ingatlanokban kívül, más ingatlanokat is általa meghatározandó árban eladni. Ilyenkor a szövetkezet által a tagoktól - visszavásárolt - húzok, azon részletnek valamely részletével, hogy üresen maradnak bennet és egyéb rendeltségeket fedezzenek be a tulajdonosság jogosítva van az ingatlanság azokat a szövetkezet hőtelepén kívül álló személyeknek eladni,

Eredeti: Erdős René Házi Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

vagy esetleg bérbe adni, hátha azonban ennek eszközlésénél azon célt szemmeltartani, melynek elérésére ezen igazgatóság alakíttatott.

Még be nem épített telkeket és telkeket a igazgatóság utóbb beépíthet. Ezekből a befolyó összegek azon részét, mely az épülő helyen befektetett pótlagos költségek fedezésére szükséges összeget meghaladja, az illető házak tehermentesítése mellett, megfelelő részben - részkötelezvények - beváltására fordítják. Ugyanez áll azon összegekről is, melyek a igazgatóság által mérlegei nyereségképpen kimutatnak.

A igazgatóság által befolyó összegeknek megfelelő mértékben részkötelezvényt értenek. A igazgatóság által kibocsátandó részvényekből a megalakuló társaság által befizetett összegek után, mely az alaptőkének befektetésével járó költségeket meghaladja, részkötelezvények adatnak ki. Ezek a részvényesek részére kamatmentesen kiadandók, azonban csak akkor, midőn a részvények névértéke be van fizetve. Ezen részkötelezvények a részvényesek részére kamatmentesen kiadandók, azonban csak akkor, midőn a részvények névértéke be van fizetve. Ezen részkötelezvények a részvényesek részére kamatmentesen kiadandók, azonban csak akkor, midőn a részvények névértéke be van fizetve.

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005
Eredeti: Erdős

E rögtől a korábban kisorsolt ezüsttel tulajdonosai a kisöltött. jószolgálatelszegés helyett... igény-jegyeket kapnak, melyekben a kisöltött. ezüstöt. kisorsolásának időpontja feltüntetve lesz.

A kibocsájtott. jószolgálatelszegés teljes beváltásáig a szövetkezeti tagok üzleti nyereségre igényt nem formálhatnak

Abban az esetben, ha a szövetkezet. az ezidőszerint. még el nem adott., már felépített. vagy ezután felépítendő házakat. inkább a korábban már eddig felépített. szövetkezeti tagoknak adná el, az igazgatóság jogosítva van az ilyen házaknak építési költségét. szintén jószolgálatelszegés kibocsájtása útján v. egészen az utóbbi módon beszerezni.

Az ezután kibocsájtott. jószolgálatelszegésekre másodika kibocsájtásoknak. jegyeztethetnek, kamatozhatnak és sorsolás útján a kapcsolatokban ezek alapján azonban „igazgatási jog" nem gyakorolható.

Az ilyen utóbbi kibocsájtású jószolgálatelszegések kamatfizetési sorsolási terét. az igazgatóság állapítja meg; ugyanennek az igazgatóság határozza meg azt is, hogy az ezután elvadandó házakból nyert. az részletért. milyen árfolyamokkal. (cannvitásokkal.) és mennyi idő alatt. tartozunk törleszteni, életbiztosítással. kapcsolatosan v. anélkül.

A kiposztott a kifogásokat tudomásul vive az ülést bezárta.

1897. okt. 20.

Igazgatóság.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjteményes Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

b. pénzügyi problémák megoldására utóbb sorra került a települési ill. építési területek megnyerése:

Nem kis feladat volt egy olyan területet, telkünk mely a kitűzött célunk teljes egészében megfeleljen, mely szociális, mint: gyárdiszági és egészségügyi szempontból, ~~1000~~ ehet. 2 előre kanttemplált 1000 ház. lakói megtelepítésére szolgált "sajót" otthonul szolgált.

Sorozat szabályozási utáni megtárgyalásra került Budapest területén a Gubacsi-út környékén kiszemelt terület, ahol ezúttal építésre igen magas volt. környezete sem volt egészségileg kifogástalan, távolt mentes. Cinkota Crömer, Kerepes közelében kisiő beépíthető területek, nem lett meg, kör elevül volt, de a közlekedési viszonyoktól függ ezt.

Merészebben kitekintve nyomásra a városról - figyelembe véve, hogy a fogyás legnagyobb része állami alkalmazott s jegyzőkre a MÁV. alsó, esetleg inagyen szolgálati kiutalásokat. Rákot. elhagyva a legalkalmasabbnak látszott. Rákoskeresztúr határában felül a Hatvan - Szolgálatjai vasúttanul 10. yanü őrházánál (kiállási megálló) lévő 15 T. kh. magasági kihagyott gazdasági területre kerülő alkalmas építőterületet. megvételre ly arányban jó megközelíthetősége, valamint nap.- és fekvésének fogva megfelelőnek kínálkozott.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeuma Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosgalleria.hu 2005

→ területileg. Katonaszemi tárgyú elnyerés kelvetőszakaszon és felmérésre utáni az előirányzandó megfelelő. feleltényezőhöz a „Mühlhäusen-Ohrdruf" 520 K méterre lett. ötösre. Korrigeringsfaktor azonban Rheinsturlaos, tartozott. tartalékra is a orrar a 10 %. örhári feltételes megállóig is a Rheinsturi államiakhoz tartozott mint az állomás. Gf. Vinyázó Ferenczé mint. felolvasóhoz hivatásának kiszámítva felelős.

Balogh Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Digitalizálás. rákosliget.hu 2005

É. Rókusbereszter területébe beékelődött. Telerbányaiteg is közigazgatóriteg is odatartozo területet vette meg a Szövetkezet 1898. dec. 31-én 230.000.— forintért. tulajdonosától. Fuchs Ignác. gyáriparostól. birtokostol. előnyös áron.

A szóróolt telerterület a birtok középpontját képezte s ezt vette körül három oldalról a. eroh Fuchs birtokát képező 40.000 ☐öl terület (később a roh. felparcellázásával már Rókusligetben tették ezeket) mint amely közvetlen szomszédai. fürdőtag. Rókusvendéglő. Cinkoto. és Rókusberesztur községek. területe közül.

x→

Történelmileg a területet 1848. ig a Podmaniczky és Wenckheim családok földesúri birtoka volt. 1867. ben történt úrbérrendezés után a Wenckheim család birtokrészét Fuchs Ignác vette meg és adta el. annak középpontját a Szövetkezetnek. Fuchs emberbarátiságból kezdeményezésére vannak a Rókusligetben a gyermekek részére a nyári hónapokban ingyen fürdési alkalmak.

xx→

Emlékezzünk.

Vajon emlékezünk-e mindnyájan a megszórószóról, mitrejt magában közérzetileg, az a sok kis szórónyílás volt, biológiailag, napfény és egyéb sugárzásban? Találjuk-e rá az ebbeli tanulmány

⊙ mérnök-geológiailag. ill. —

„Munkás-Otthon" (Rókusligetben) települési területén végzendő „építészeti mérnöki" munkából — nem ebből a szempontból — nem alkalmasak geofizikai és hidrológiai vizsgálati, tanulmányi adatok minősítésére, bárcsak arra, hogy mennyi volt pl. 1 fürdés mint. mezőgazdasági szántóföld volt, valamint egy új helyen és időben hogy településre (Cinkota, Rókusberesztur, Rákos) régebbi településeknek „geológiai" vizsgálat tárgyát képezte nem volt indokolt annak ellenőrzésére bővebb sem; de közvetlenül az is, hogy kútfúró intézmények munkájához a gyakorlati közegészségügyi kérdés és szempontokban

Erdősi Renée Ház Múzeális Gyűjteményes Kiállítóterem Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

⊗ a Duna fiatalabb. terraszai alá

Fúrásvizsgálatok nagyon jó lehetőséget adnak a mélyföldtani összefüggések megismeréséhez, azonban eredményeik kiértékelésében többször is tévedtek. M. O. (R. L.) területén is.

Ismeretes azonban a település területe hasznosításával, beépítésével, ivóvízellátásával kapcsolatban is érdekes adottságai. Ezek földtani, hidrológiai, és időjárásbeli tanulmányozására.

E célból a közeli Cinkotai valamint a Rákeresztúri homokbányákban Dr. Pécsi Gáborral történő földtani vizsgálatok adatai „vízszintmagasságban" ezekkel összehasonlítva a területi adottságokról.

Kőzethézetben

A település területe geológiailag a Pesti-síkság vízgyűjtőmedencéjének keleti felén helyezkedik el- nagyon fogalmi helyet a Dunától 12 km-re fekvő 50-60 m. tengerszint feletti, 173.5 m. magasban a Rákoshegyek vonulata felé emelkedő 3-5%-os lejtésű terület lejtős részén.

Történelmileg: a Pesti-síkság kőzetanyagai a Pannóniai korszak közepén kezdtek kialakulni, felszínének alakításával az Ős-Duna folyóvize kezdte ki- amikor a Pleisztocén korszak elején magasan fekvő folyóvízi üledékeket- a síkság legmagasabb kavicsteraszát- majd le Delta szerűség- melyet az ütőhullámos kéregmozgások következtében mozgásba került felhalmozódások és vízszintváltozások képezték ki. Ez 5 szinten a Pleisztocén végén, ill. a Holocén elején. A Felsőpleisztocén (levantei) kavicsteraszt sávban É-D. felé terjedve figyelhető. Csömör, Cinkota, Rákliget, Rákeresztúr területén felszínig 10-30 m. vastagságig közöl, változóan a következő harmadkori homok fekün, majd. Fentebb kavicsra dél felé terjedően alacsonyodva a Ferihegyi repülőtérnél a mélybe süllyed a Duna fiatalabb teraszai alá.

Megállapítást nyert, hogy a kavicsréteg Dl. (M.O).

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rdkosliget.hu 2005

telepet. ezek. keskeny sávban érinti s helyeb. már magrészt. kiágyzik, mert a telep területe a Rókos-patak völgyében mélyen települt s így a völgy oldalában ezek másodlagos áttelepített az Csdinna által visszahagyott kisebb-nagyobb kavics-foltok foltolhatók (két. ilyen nagyobb kavi-folt volt feltolhato az építkezéskor és két. kitermelve a tér közepén cca 15 m. mélységig valamint a sporttelep. építménye területén).

A vastagabb és legöregebb kavicsréteget. a Csíkbotai - erdő és Kishegy fedik.

Az erdő keleti részén, a telep területhez közeli bányában két. feltárva az altalaj szerkezeti része.

E területi részen elért vizsgálati eredmények "relative" azonosíthatók kisebb korrekciókkal a települési alsó tolaj szerkezetével.

Közettanilag a Csíkbotai változatosan 10-30 m. vastag kavicsréteg felsőpliocén - Levantei - eredetű. Több vidékről volt, részben Alpi - Szlovákiai, majd. a magyar országi, többek közt Visegrád tájáról származik. közet. fajilag valamivel finotokább a Gödöllői kavics vidéki hasonlók, kavicskő kerekdedségéről. (Bódi B.).

Szemnagysága, közepes és apróra 10-15 m/m-ig erősen kegyenkőltet. erőt. v. gömbölyű formátumú, általában sárga és barnasárga, meglepően egyező és összetolyozot. Bódi B. szerint közetfajilag túlnyomó alcagrésze fehér kvarc, kloritos kvarcit., ale fedőlátható közte gránit, mikrolinos - muskovitgránit, kvarcos ~ amfibol gránit, amphitok, pegmatitok és több kvarcporfirok is, feltűnő a kvarkavicsos közetkavics teljes kiágya.

Kerekségünk a közetalkotta ásványokból a legnagyobb, gömbösségünk foka $V.o.\ C. = 2:\frac{6}{-}$, $p. = 2:\frac{6}{-}$, $v. = 6:\frac{9}{-}$

A település és környékének felszíne futóhomok, homokos-lösz, jellemzője, hogy igen alkalmas szántóföldnek.

A homok felszíne közel világos, szalmasárga színű a vasoxidok. vegyületek oxidációja miatt mélyebben már kobalt kékes-szürke s ez néhány cm - 2 m.-ig terjedő vastagságban fedi az alsó kavicsréteget.

Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A Pesti-síkság „orográfiai" jellemzése.
A vízfolyások főirányai.
Ény-D.k. volt.

A vízfolyások anyag. igen sok féle ásványi-
elegy volt, általában gyengén osztályozott. meglehető-
sen dúrvaszemek. nem túlságosan koptatott. szer-
esítő. amelyben bizonyítóanyagtól nem tettek meg hoz-
-zíó volt, irányos összetételében a kvarc és a Csillám az uralkodó.

Smidt-Sándor. geol. szerint a Cisztuta homok
-ból mediterrán korú öregszemű homokra jellemző;
hogy benne viztiszta. hosszú kristálytöredékű fordulnak elő.

A fúrásokat felet. fajtól fogot. az éltető
termő talaj.

A talaj a növényzet szűrő hozzátartozója
mennek legfontosabb. tápanyagtartalma a termőképességét, a
gyakran változik az átmenetet. a vízháztartást földtáros és légzőnek
közötti. Rajta keresztül jótrágyázik le a növények a növé-
-nyi és állati tápláló anyagokat bőrfergése. A vízháztartás
közeg túlsó talajainak alapanyaga, a talajban
lévő szervetlen szervetlen szervetlen alkotók. alkotó
A talaj a talaj alkotóinak egyik fontos alkotója tápanyagja.
kémiai. Gócán. László szerint. a pesti síkságon a
klimatológiai, valamint az éghajlat hatása jótrágyázta alkal-
-mas szerepet. a talajok kialakulásában.

A pesti-síkság alsó jégkori Rákosligat. (M.O.) R. barna
Ecser, agyagos összetételben egyenletes,
„Rozsdabarna" erdőtalaj található. mely. homok és
sózanatos erdőtalaj volt borította területre alakult ki.
minden homokos és sóhatásos gyökerezés. nem rögös
szerkezetű, szerkezet nélküli, anyag tartalma igen kevés.

A település túlnyomó termőtalaja annak 70-75
%-át borítja be, É-Ék. része. átmeneti réti talajú mezőgaz
alasági homokos, a D. rész. egy kisebbike foga mocsaras,
összefügg a Rákospatak árterületével.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

⊙ a téli napforduló napjának (dec. 22) -19° – nyári napforduló
napjának (jún. 22) 66° átlag a téli hónapok hőmérséklete (1901.) 8-11. C°
(Bécs 1.)

Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeum Ház Múzeális Gyűjtemény
Digitalizálás: rakosliget.hu 2009

Összefoglalva az éghajlatot a település ~~egész~~ szerint. tokaja kertjeg megyünkben igen alkalmas. és megfelelő hóztartási-tanyahaszerti a virag nevelésére.

Az utolsó évek mindra. pangásával. megyütolhozott.

A tokaj mintájáról nagyban segítette elő az éghajlat. kedvező volta is.

A település éghajlata általában igen kedvező feltételeket fogsa.

Klímája mérsékelt kontinentális átmeneti éghajlat jellegű. szélsőségektől mentes, déli ~~is~~ belsőtől nagyobb mértékű hőingás napfénynek nem hiánya.

A napsütés ill. napsugárzás mint elsődleges éghajlati tényező intenzitása. függvénye annak keletkezési tényezőinek. A fűtőanyag és bányászatának felületet egységére merőlegesen 1.6 g cal/cm² cm² percenként. s ezt hőfejlődésnek nevezzük a sugárzott. felület forradása. a település területen is. A. hőzetben napsütési hosszúsága tanyának és általános éráskban nagyobb kerületi nagyságú volt. kis tartomat, a déli hőövi éráskban valamivel kerületi nagyságú volt. ⊙

A napsütés tartamának változása a szabadtéri tényezőtől függően hegyvidékeken általában. MO. (21.) tartalmán intenzívebb a fővárosénál, életnevelő tartása jóval nagyobb.

Az adja a település igen kellemes szubtrópusi (hosszú nyarú) jellegét, a növény kultúrának kedvező életteri tartást.

Napfény tartama Ip és hónapjaire 1700-2000 l. esetleg 2300 óra évente, ebből tél folére 500, nyári félre 1500 óra jut

„A tokaj és hegyi hőmérséklete nagyon közel-
ségtartásban van egymással."

A napsugárzás a tokajfelszín. melegítő fel. ~~a~~ a. ~~gy~~. közti a. léghőmérséklet. változása.

A meleg behatolása a talajba korlátolt, nyáron 30 cm. csak.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

⊙ ~~Flórája~~ a tavasi hranophanuó Európai flóra, bár több fajkörök mint a Rókusi flóra, de nyáron a megfordított viszony áll be, ennek oka a tokajhegyi hőmérséklet-többletben található.

(Bohaecsek-N.)

Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára Herbáriumának digitalizálása, rakosliget.hu 2005

A tokaji hőmérsékletét magyarországi összefüggésben értékeljük. a vízgyűjtő területének, lejtésviszonyainak, talajviszonyainak vízgazdálkodási szempontból jelentős hőmérsékletét bár változatos de, „nem szélsőséges"

A Bódva-patak vízhozamának és annak változásának tényezői

A tokaji hőmérsékletét (10 éves átlagban) 1-4. méter közötti átlagban 11-11.3 C°. — az fagymentes a tokajba való behatolása, C. partja 0.75-1. m. között volt.*) *) Bacsó N. A fagyott réteg vastagsága 23-35 cm. közötti

E tekintetben (11.C.) Zs. kanyon területe jóval melegebb. a partjától távolabb, a mélyebbet egyaránt. évközi hőingadozás.

A tokaji vízhozamát, a folyóvíz hőmérsékletét, a lejtésviszonyok változó hőmérsékletét, a lejtőirányú lefolyásmennyiséget.

A vízjárás a mérsékelt, uralkodó iránya a DK-ÉNy. irányú lehetséges ősszel és télen átlagban 2.3 m/p. tavaszi júliusban 2.1 m/p. átlagban 2.4 m/pere., állandóan tisztaságát őrzi.

Csapadék, függvénye az időjárásnak

Átlagban az éves csapadék az 575-600 m/m, hasonló mint a csapadékosabb Budai hegységé, de több mint a Perbál-vidék nyugati fekvő alacsonyabb szintű területei.

Elosztása nem egyenletes, változó jellegű.

A több csapadékot a településen belüli közeli hőtárolás élesen elválasztja a kiszáradó, nyugati vízjárású Gödöllői-dombság csapadékviszonyaitól, az a növényzet uralta hőtárolásra igen jót hat.

Hidrogeológiailag a tokaji a fennsíkra alatt. közvetlenül a felszín alatt. Az első vízzáró réteg felett. helyezkedik el, csapadékból táplálkozik. és a. mélységi-gravitációs erő hőtárolásra hasuló vízmozgás nem. a lejt felé.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Kisöblö.

de ehhez még közrejátszik a Rókuspotok lerzió, depressziós hatása is, mely nagyban érezteti hatását a (N.O)Dl. tokrajában, amennyiben meghözelitöleg a felszin alatt 1-3 m. mélyen helyezkedik el. (pince mélységben). s igy ez ehhez. különös jelentőségek bir az épületek alapozásánál. (vizes falak)

Vízszintesnek Dl. is Rk. tokrajában a lenger mint felett 132-137 m. magasan található fel. Ebbáramok maximális ideje a tavasz, legmélyebb az őszi régen. *)

*) Csörnyei Sándor.

b. bükkközi vizgyüjtők. ezek. nem utolsó sorban bir jelentőséggel. talajvizi viszonyaik. a bőséges. a hidegvizű források. feltárásával.

A Rókuspotok. mélyebb vizeit ill annak közeli őrterületére lehetősége fejtáju, ~~mely ebben~~ a vizek pórustartalma átlagban 7.4 ~ 7.6 q/m³.

Bár a beszivárgődés a téli időszakban nagyobb mint. a tiszának egyéb területein, de. ezt nemben a mezőny már pórustartalmának ~~fajlagos~~ kedvező fajtáju a bükkben. mennyiben kedvező és kellemes. vízbőségre számolnunk nincs ok. nyujt.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjteményes Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

„Végkegyesen összegezve e kis tanulmány jellemzőit. – vizsgálati szempontokra a vizekre – s figyelembe vett geológiai viszonyaikat egyértelmű a talajtakarójára vonatkozó. talajszerkezeti, hidrológiai valamint időjárási megállapításaikat. kiegészítve egyéb tanulmányi adatok és topográfiai térképek. megállapítható, hogy a vizsgált terület kellemes éghajlatú. kiváló. nyugalmas üdülésre alkalmas vidék. ezt. megerősítik a közelben. a zsongós hőforrások vize. talajvizkitermelő. kútjai. kiváló. kültéri fürdők oázisa."

(HK.)

⊙ mérnökgeológiailag.
△ mezőgazdaságban.
□ földtani szempontból ill

A Szövetkezet. Igazgatósági tagok. közalkalmazottak. tagsággal járó kötelezettségek és előnyökről. BM. jóváhagyva.

A szövetkezeti tagok kötelezettségei

A.) Minden szövetkezeti tag belépésekor alapításkor 1600.-Ft-ot tartozik biztosítékul elhelyezni a Postai Magyar Kereskedelmi Bankról (vagy valamely fiókjánál) készpénzben egyszerre, v. az igazgatóság engedélye alapján több havi részletben.

Ezen egyes 1600.-Ftnyi összegből, melyek együttesen az alaptőkehányadra irányuló részleteket képezik, 1600.oo.-forintnyi havonkénti biztosítéki alaptag képeztetni, amely biztosítására szolgál annak, hogy a szövetkezeti tagok kötelezettségeinek mindenben megfeleljenek, mindkettő a szövetkezettagok egyetemleges szavatosságára ezen biztosítéki összeg erejéig terjed.

B.) A szövetkezeti tag a tőkéből való részesedésének felosztásakor kezdve 1600.-forintnyi éri összeget tartozik később megállapítandó időpontban havi részletekben fizetni.

Ezen 1600.-forintnyi járulék a tagnak tartozik az életbiztosítás a betegség elleni s tűzbiztosítási összeg fedezésére szolgál. Ezen összegből nyugati 120.-Ft. az házépítésre és vásárlásra, továbbá a bútorra, berendezésre, ruhák elkészítésére stb. gyorsított 2000.-forintnyi tőke kamatjára és törlesztésére szolgál; miáltal az egyes biztosításra befizetendő 2000.-Ft 20 év alatt teljesen törlesztve lesz; a fennmaradó 30. forintból pedig fizettetik az életbiztosítási, a tűz és betegség elleni biztosítási költsége.

C.) A szövetkezeti tagok tartoznak lakásaikat mindenkor jókarban fenntartani, azáltal a kötelezettségüket átalányösszeg fizetése ellenében a szövetkezet vállalja el, miáltal a tagok terhei lényegesen megkönnyíttetnek.

Egyébként a szövetkezeti tagok kötelezettségei és ezek közelebbi meghatározása az alapszabályokban és az adásvételek szerződéseiben vannak foglalva, a melyek a szövetkezeti irodában megtekinthetők.

Eredeti Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A szövetkezeti tagok elönyei

I. A kiszolgáltatóság a. m. kir. államerdőtől bürokratikus eljárásának várgáyo mentén Rákos-Keresztur és Rákos-Csaba államerdők közötti 10.m. árkozról – egy 7hh. 113 # méter, vagyis 208.000 # öl kitejedésü talbot kitorsitott a mely kobzótelepnek kivülöen allzolnus földterületből mindösszesen 17szövetkezeti tagnak egy kiemberitésnél kobzesite # 576 # méter = 160 # ölnyi fele adatik öt. Továbbá 172.641 # méter = 48.000 # öl peding az utak és terek 17jának tartozik fenn.

A mennyiben közzejáro kra nagyobb területet 17kivánnak altetnék annak kiztositásáról is gondoskodni kell a tárgyalás során.

II. Minden 17szövetkezeti tag téglából, 17kőlisnan és az egészségügy követelményeinek megfelelőleg épített és esetleg pincével gondolt. Lakószobákból, melyek áll kell 1 szobából, konyhából, kamrából, pincéből, padlás és tözeg árnyékszékből. A kiosztott területet elmositásához szükséges vizvezetékkel, magához a kertkez pedig mennes egy ivómakkal kellő ellátnunk a tagok rendelkezésére. A lakószobák világitás terén, melyekből a falak méretei a szoba nagyságára és az ablakok mélysége kötelező akárminő magasságok a lakószobák kivételével az illetékes – Ottkau" iskolájában kiállitásukra megtekinthető

A tagok, illetőleg a tulbek kiosztása a szövetkezeti tagok közt sorsolás útján fog történni.

Ha egy szövetkezeti tagok működő üzletkörükön vagy nagyobb kokos céljából falusi v. nagyobb v. kisebb ter egy nagy lakószobát 1 asztal kiszolgálásra megfelelő nagyságú kárt – feltek. kivánnak magúknak megszerezni, úgy ezen alkalmak, mintkogy ily lakószobak számára vannak kiadalgozott tervezetek, az áránylag nagyobb összi fizetések alapján elvet felvettünk.

III. A ház azonnal a vételi szerződés megkötése, ill. a házba való beköltözés után a szövetkezeti tag nevére irattik. Ezután azonban a teljes, teleki és házra fordított 2000 forinyi tőkével megterheltetik. Ezen megterhelés a B.) pont. 1 szerinti 26 évre áll. évenként fizetendő törlesztés

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum, Gyűjteményi és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

összeg által 26 éven át törleszthetik, mely utóbbi által a ház és telek minden tehertől mentesen marad meg.

IV. A. B.) pontban említett „életbiztosítási évi díj fizetése által a szövetkezeti tagok és azok örökösei azon kellőképen meg nem biztosítható előny éri, hogy abban az esetben, ha egy szövetkezeti tag a 26 év befolyása előtt elhalna, még akkor is, ha ezen kötelezettségét már az első befizetett részlet után bekövetkezik be, a biztosító-társaság a birtokra betáblázott összeget még nem törlesztett részének befizetése által, mi által a birtokra betáblázott egész összeg törölve, a ház és kert az elhunyt hátramaradottainak teljesen terhermentes birtokába jut"

V. A. B) pontban említett. 160. fentiek évi járulékból a tűzbiztosítási díjon kívül egy meghatározott évi díj fizettetik a kötelezettek által biztosítóval, minélfogva az a cél érethetik el, hogy az esetben, ha egy szövetkezeti tag kötelezettségét folytonos állandóan — munkaképtelenné válik — a biztosító-társaság kárpótlásképpen mint a IV. pontban, a birtokra betáblázott összeg még nem törlesztett részének befizetése által kötelezettségét törölje, a birtokot a munkaképtelenné vált szövetkezeti tagnak terhermentesen átadni kelljen.

VI. B. I. pontban meghatározott építkezési telek, a melyen a telep felépítése terve van véve, a pécs-berceli állami vasút vonalában közelében fekszik, 14. kilométeri őrházban Budapesttől. A közlekedésre vonatkozólag igen mérvadó menetidő-kedvezmény biztosítva van. Ez egyes vonalon közlekedő személy posta és vegyesvonat menetideje 27. pere. t. m. kir. államvasutak igazgatóságánál minden alkalmakkor oda fogunk törekedni, hogy gyors és este különvonatok induljanak, melyeken a közlekedő államvasutakon még nem élhet, az előzőknél jóval gyorsabb menetidővel birnunk.

VII. A szövetkezeti igazgatósága egy magyar arányi fogyasztási egylet létesítését feladatául tűzte ki, mely által az előállítandó fogyasztmányok

Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem Erdős Renée Ház Digitalizálás Tudásközpont Iratkezelő Rendszer Iratkezelő Rendszer Iratkezelő Rendszer

♀ A nőnevelőintézet. Tagjai beutaljuk jövőre nőbeteginyeket (nemi betegeket, a beteg elmeállapotának megállapítására a nemi betegek gyógyítására) olyan tolnai lakosok.

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár Néprajzi Gyűjteménye Ház Múzeális Gyűjtemény
Digitalizálás: Iparkosliget.hu 2009

az élelmiszerek, tüzelő anyagok és egyéb háztartási cikkek. maybani beszerzése folyamatában a tagok mindegyen cikkekben igen olcsón juthatnak, azonkívül a fogyasztási egylet. által elért nyereség, a telep fenntartására és gyarapítására nyolgó megfelelő járulékoknak levonása után a szövetkezeti ill. fogyasztási egyleti fogalmat illeti.

A fogyasztási részvétkezetben való részvétel a tagokra nem kötelező

VIII. Gondoskodva van kellő iskolákról, ingyenes oktatás mellett, továbbá kisegítő iskolákról, könyvtárról stb.

IX. A „Munkás-Otthon" telepen épült házak részére 30 évi adómentesség, illetőleg a városi díjmentesség van a kormány által kilátásba helyezve.

A „Munkás-Otthon" létesítése mindaddig ezen elhatározástól függ, hogy ezer olyan egyén lép tagul a szövetkezetbe a kiket az életbiztosító társaság melyek a biztosítási ügyletet megkötjük előzetes orvosi megvizsgálás — után egészségesnek talál s a kik továbbá a fentirott kötelezettségek betartására magukat írásbelileg kötelezik.

Ezen kötelezettségek közül — első sorban — a biztosítási alap. létesítése végett 160 forintnyi összegnek egyszeri v. részben a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankból való befizetése által kell megfelelni.

A „Munkás-Otthon" felépítése ezeknek megkezdetik. midőn a biztosítéki összeg befizetése biztosítva lesz.

A szövetkezet. ideiglenes szervezésénél már most szívesen elhárítást látnánk olyanoktól, kik a szövetkezetbe való belépésre gyanúba vétetnek, minőnemüktől tisztelettel felszólítjuk mennének azokat, annak idején már a „M. O." szövetkezetbe belépésre gyanúsítottak, hanem a munkásnyíltól

„A kohászat térbeli megjelenése a városban"

A kohászati üzemeknek további befejező lépése, a különböző végleges építési terek elkészítése volt. Az előzetes tervi intenciónak megfelelően, figyelemmel arra az építészeti minőségi Bistolási Főosztályra, valamint a Belker. illetően Ipari Minisztérium kívánságait. különös tekintettel az ország első oltóhoz „Mintatelep. jellegére"

Legyen szabad 14. ismét a visszatekintést. valóságára:

A mult század. 80-as évei előtti ipari és gazdasági változás után bekövetkezett ugrásszerű fejlődés fogalmán - mely a XIX. sz. utolsó évtizedeiben érte el. csúcspontját - a gyárak elhelyezésére vonatkozó műszaki-gazdasági problémák megoldását. A kohóüzemek sajátos építészeti követelményeinek kielégítő megoldását. A tartalmasabb szellemet a városképben is érvényesíteni kívánó törekvések. A Fővárosi Közmunkák Tanácsában belül. a Bronzi vasúti után elhelyezett ipari létesítmények - ? és egyesült államokbeli műszaki tervezők gyűjtőre, de is Egyesült államokba. mint a fejtőre a legkülönfélébb telepítési és biztosítási műszaki tervek szintetikus megoldásai. és váltak valóra.

Ugyan akkor a főváros is végleges napirendre tűzte a kohóvárkérdés problémájának, mint bizottságot. megindította - keretén belül. a műszaki tervek. elkészítését. a városmunkák Tanácsán belül. a bronzi vasúti után elhelyezett

(x) E célból ~~egy~~ azóta 1885. óta építési és műipari mozgalma - csoportja és munkásotthonokra vonatkozó tervezetével behatóan foglalkozni kívánt s e végből a kormány által alapjául választott hat bíráló szakértőnek: Pálóczy Antal, Armstrong Samu, Ray Rezső, - Vasadi Ferenc ~~tagokat~~ és Reményi Ignác személyéből álló bizottságot küldötte ki.

Az elkészült javaslat Pálóczy tudat - külföldi tanulmányútja alapján a - ~~tagok~~ gondosan kerülve munkás csoportházak építését ajánlotta ~~figyelmébe~~ figyelmébe alapon.

Pálóczy tudat külön tárgyra volt, a munkáslakás építéséről mondván: „Első és legfőbb a mit az ember melegszeretetével ótalmul, a saját „otthona - hol az, ótált örömök, a toppontott megpróbáltatások „fölött annak minden tűnya, kerülhetése, minden fúga reá emlékezete sötét s saját „otthoni iránti szeretetében oda fűződik a melegítő érzelem annak tűzhöz annak biztonsághoz a melyben „otthona" értfogalot.

Ezért ott ahol a lakók a saját - házukban - lakunk. a közvélemény - telepítéshez való ragaszkodás a „lakáspatriotizmus" - okából annos."

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeum
Digitalizálás: Fővárosi Gyűjtemény és Kiállítóterem
www.fovarosiget.hu 2005

A mozgalom élén járt az Országos Ipar. Egyesület, mely már 1890. óta legelején ~~már~~ tüzetesen foglalkozott a munkáslakások ügyével, s ezek érdekében rendszeres mozgalmat indított, célul tüzte ki megyénk e kérdésének megoldását, s párlfogolt minden ezirányú kezdeményezést és akciót

E kérdés már évtizedek óta nemcsak a távoli múltban is több izben képezte az egyesület foglalkozási és vitatárgyát, s párfogolt minden törekvést, mely a megoldásra szolgált, szemügyre és tárgyalás.

Ez okból pártolta Meissner Ujfalu. ny. tér ép. mérnöknek már 1884. évben eszközlött egész vidékünkre kiterjedő tanulmányát, bemutatóul a „Egyesült elemi iskolatelepek építési rendszere" cimü tanulmányát a 50. évi, tanulmányi díjjal kitüntette. Ennek tek. be az Egyesület osztályára. U. akkor alkalmazta mint tanárt az országos. ip. kiállításra 100. frtnál alább ne lőn. építési terület. azzal a megjegyzéssel, hogy e munka cél megoldassék"

Kezdetben 1892. évben az Or. Ip. E. építési és műipari szakosztálya is pályázatot irtak ki. olcsó munkástelepek építésére.

Kiadandó: napszámosok (munkásnők) tervrajzai ~~a pesti vidék~~ Bpest. helyi viszonyaihoz alkalmazva.

Ezen tekintetben a tervezőnek arra kell törekednie, hogy a ~~legnagyobb~~ lehető legegyszerűbb összeggel. érhessék el. bár a legnagyobb igényű, de ezért kényelmes és minden tekintetben egészséges lakás. két formátumban.

I. típ. a város szűkebb beépítési részében elhelyezhető emeletes ház.

II. típ. a város nyitottabb részében telepítésre alkalmas. házcsoportok. kis kiterjedésű kertekkel összekötve.

Határidő. 1892. május 31. Ü. J. E. m. o.

A kitűzött határnapra 16 pályamű érkezett. (I. díj Meissner I. II. Plany Fer.)

Építésügyi post kérdésében az 30 kérdőpont kidolgozását, kapcsolatban a szomszédos Pozsony városi

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

1896. IV. 1 én a M. Mérnök és Ép. E. is egy szerkesztőt (cottage) munkástelepülésre pályázatot hirdetett. Sülönös tekintettel a lakóházakra.

Pecz Aladár belső fővárosi egy. ép. mérnök is több külföldi tanulmány útján tanúságot szerzett főként külföldi munkáslakásokról és városrendezési akciókról tanulmányozásának eredményét terjesztette be. Együtt dolgozott az O. Ip. E.-el.

És még többen a bőrzsi is kisebb ép. vállalkozással is.

Az összehasonlított anyagból a legkülönfélébb telepítési és beosztási tervek tűntek ki, nagyobb részt cottage és sorházak.

Valósítás. M. Orosz telep építési terve is ezek alapján készült. Figyelemre méltó a fővárosi építési viszonyait.

És ezzel be is fejeztem beszámolómat a múltkori előadásomról, hogy érzékeltessem a munkáslakások és főként városi építésének kezdeti megindulását és egyes élenjárt irányait.

A "Munkás-Otthon" település rajzait és építési tervét Gfrerer Gfrerer, Schoch és Grossmann a "Munkás-Otthon" szövetkezet 1000 házának építési vállalatot készítette el. Ennek 31. dokumentációs füzetében, összegezve.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: Rákosliget.hu 2005

Terv dokumentáció

„Munkás Otthon" telepítésének építési mérnök-
terét. Irodai kutatás során sem volt lehetséges
megtalálni a háborús bár és sebesítés nyomait
nyomra vezető, de foglaltam tervdokumentációs
összefoglalót, ezeket rendszerezve és kiegészítve személyi
és mások tapasztalataival. igyekeztem rekonstruálni
az építési tervet.

A.) Tervfeladat:

Az építtető „Állami Biztosító Pénztár" valamint
a Ker. Ip. Minisztériummal közösen a jövőben építendő —
„Munkás-pihenőtelep" minden tekintetben szociá-
lis és kulturális igényeknek megfelelő tervnek
készítésére írtak elő.

A „Balaton" szállótól 10 m. árkánál Bp-
tól 14. km. irányban csónakház, tekepálya, fedett kerék-
pártároló, 1000. db. 1-2 és 3. személyes kerti csónakház
építendő kulturális létesítményekkel. közművesítve"

A kisajátítási kimutatás alapján Csillaghegy, Rákos-
csaba és Rákoskeresztúr által közműlehetőség. 748. 113. m²,
ill. 208 000 #öl. kiterjedésű területből 576 — m² ill.
~~160 000 #öl~~, kertes a 160 #öl. egységenkét. kiszámozás
építésére, V-172. 641. m² ill. 48. 000 #öl, vízfolyás és területek
részére kisajátítandók fel.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

→ Egy. 2 szobás házhely alapterülete mint alapegység. 160 □öl =
590. m², frontálisan utcavonalon 10 öl = 19 m, mélysége: 16 öl =
31. m. Az építmény 6 ajtós, 5 ablakos. el.

Petőfi Irodalmi Múzeum Gyűjtemények
Petőfi Emlékház Múzeum
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A terep vetületi képe magasságból egy forgalmi hierarchiával rendelkező hosszanti formációs tagolódású, melynek magassági szintje a központi részből kifelé lépcsőzetesen csökken. Ezen szintkülönbségek a tengelyvonalak mentén lejtős rézsűkkel, a merőleges irányban pedig támfalakkal vannak áthidalva.

A főtengely mindkét irányban a hátsó telektömbök határáig egységes szintben halad, majd ezután a terep lejtésének megfelelően lépcsőzetesen csökken.

A terepszint alakítása a mozgásos biztosításban építendő „csoportos" rendszerű lakóházépületek az utcai szintnek megfelelő járdával határos m. belső, - illetve lakóhozzáférhetőség céljából - s közép szintjétől jobb v. bal irányban ettől építendő meg, a mélyebb terepszint megfelelő feltöltéssel, bekeritve lépcsőzni el.

A lakótelkek hátsókertjében 5-10 m. távolságban a lakóházaktól, egy főből összeépített tüzelőanyag- bunkra és W.C. helyezendő el.

A városszerkezettel szemben lakótelkek határoló első telektömbök házhelyei nem építendők be, fenntartva későbbi tranzitkorzati villaszerű ill. a liget sor elkorlátozó építhetési részére.

A lakóp. tranzitkorzati (liget) sor és vasúti pálya közt egy összefüggő pihenésre szolgáló sétatér akadálymentesítendő ki fasorok és rögzített pihenő padokkal.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A fiúk magasabbi középiskolában egy. 8 óra helyek megszerzésére „szabadtér" (fő-tér) elhelyezhető kis középületek (iskola, templom, piac) részé.

A kiskorúak részére egy-egy tornapálya is építendő.

A kiskorúak részére egy-egy tornapálya is építendő.

A kiskorúak részére egy-egy tornapálya is építendő

lovezetői bőbojtokból. biztosítottan bőrítendők, a mel-
lék utcák 40×40 cm. nyitott mélyített lovezető drótból és
bitumenes szalagokból bőtendők el.

A járdák útjai 5-6 m. közökben betonozó dilatációs
csatornákkal tagolandók.

Lakóház: A tetőtér szerint kétosztatú nyeregtetővel. m² alap-
területű egyemeletes 2 szobás-konyhás lakásokból, egy m²
előlépő konyhából, annak egyik oldalán m², másik
oldalán m² alapterületű szobákból, konyha mögött
m² élelmiszerzáróval, az épület végén m² pincével.
építendők meg. Belterületbe illeszkedő megjelenésében
Orsz. M. Ép. É. szabványainak megfelelő. m. az irányadó.

Az épület alapja 1.5 m. széles 0.6 m. mélységig,
majd a terepszint felett 1.1 m. magasságig betonból kivi-
telendő (coffrage.) a tovább 37 I. o. égetett téglából a kettő
közt bitumenes szigetelő papírral. vízzáró rögzítéssel. lá-
tandó el.

Az épület alsó m. a lábazati élekkamrákból kijáratok.
3×2.5 m. méretű m. ezek betonfolyatott lidegpince lép
zendő fel, udvarra nyíló nyíló ablakokkal.

A nyeregtetők nyílásai. - cserepett fagerendá-
zattal. készítendő, rajta lécre cserépfogással, azzal meg
egyező égetett horonytokozású kapcsolású Bókai-
cseréppel. fedendő. külső felületén kátrányozott. biztosít-
ten.

Az épületek alsó m. a lábazati élekkamrákból kijáratok.
2 db. hozz. nyílászáróval készített. csúszkával nyitható
világító ill szellőző tető ablak helyezendő el.

A csapadékvíz levezetésére bőrbetétes cink
csatorna, az ereszhajlatokhoz erősített kv. tartókra. mere
landó, s. az épület két oldalán egy-egy függőleges
lefolyó csövekkel. bötendő el. földszinten betonból
készített. rácsokkal.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

A lakás mennyezete 1rétegű 10×10 cm. fagerenda-fotra alul-felül 1/2 T-os elosztással kiképzendő a alol nádszőnyeggel, a padlástérben 15 cm. rostag zsaluzással erősített rostag agyagréteggel vakolandó le.

A folyosók mindkét oldalon 2 cm. rostag műgyantával borítandók le, felületi keményítve.

A szobák illetve hálórészek, a hálórészek előszobáról 1. magasb. szobáról 2. cm. magasságúra, fűrészporos (betűn hűtőgyártóüzemeből) fakeretes ablakokat építendők be rá szerelt fa zsaluzattal, szobákban kettős, üvegezésnél (műgyantával) osztott, hálórészek, folyosó és konyha ajtaival egyszárnyas. tolt (filléres) fajáratú kétszárnyú hangfogó, apró mezőre osztott. kockázott üvegezésű, felül egybeépített. két szárnyú nyíló vitrált és mellező alkotással. kiállítva egyszárnyas. ~~ajtó~~ kivitelben kiképzendő és építendő le.

Ajtók és ablakok belülről barnára, kívül fűzöldre mázolandók.

A padlás, valamint pince be és feljárati ajtó nyílásai duplapántos jól záró tolt ajtókkal, és erős deszka fedés. létrákkal kiosztandók el.

Ékszerre kiosztó mellező alkotás vasrácsozással kiosztandó el.

Az alkotások párkánnyal és hangtemezzel koronázva.

A hangtérben ún. „Cikló" (emelt szélű) tető és fatűzhely, a szobákban Irsa rendszerű egyoldalas vas hőtárolók helyezendők el. – tűzvédelmi szempontból. – 60×60 cm 16. cm. magas. beton alátétre.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosligetehu 2005

Az épület tartószerkezete betonfalazat, a 1 ab. tervezési műszaki színvonalú szabványos méretű falból készült. A fa- és gépészeti tároló helyiség és W.C. felett tyúkhétreccel, a lakószinttel 10. m. távolban helyezendő el. (A WC. tervezési műszaki színvonala az ottani méretekhez megfelelően. — egy betonszerkezetes, fémnyílászárós, üvegezésű, tűzgátlásos, alul nyitható, részben 1 ab. kivehető pőce tárolóval.)

Tervezésem a vonatkozó beépítésére vonatkozólag nem épül. elővételi (pőce) gödörről és egészségügyi szempontok figyelembe vételével a tűzrendészeti előírásokat kell. gondosan kezelni.

A lépcsők felső határolásán 1,5 m. magas. lépcsőkorlátot és egysínyes kapcsot kell, felül venni.

A utca végén a parkolóhelyekre helyezett. járdaburkolatban peronként lámpákat elhelyezendők el.

A lépcsőházi műkeretes lépcsők. biztonságos kialakítása tervezési szempontok megépítése.

Különterrek. A előtér jobbról a. u. u. közművelődési (később Polgármesteri) a. mint megnövelő H. IX. u. és Ter sorban. épülő fel. 320 #-öl területen, építészetileg a lerövidített. megegyező technológiai biztosítással, 20×10. m. belméretű 200. nézőt befogadására. alkalmas előadó él. szintes. terem. 6×3 m² színpaddal, rúdnyílás, kiegészítő helyiségekkel, garderobéval. WC-vel. vízöblítéses WC. cel., az épületekhez. egy 4×5. m²-es beton gyorsaknás biztonsági

Területileg a kerületközpont épület az utca és Ter. párhuzamosan, helyezkedő 3. méterrel. építendő meg. lépcsőházak közötti

A teleps XIX. utca önkormányzati oldalán egy telep 2500 #-öl területtel. Helye „sportteleps" létesítésére" szolgálna be-

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

hangversenyek, közönségszervezés, későbbi tervszerű kiépítésre.

Utolsóra. hagytam gyakorlati oktatásunk egyik legfontosabb részét a vizsgálóterek, melyeknek felszerelési megoldásait, az ugynevezett „vizsgálóasztal" által kezdett tanulmányi célokat, valamint az egyes vizsgálatok elvégzésének módját.

A vizsgálóasztal célját szolgáló gyakorlatainkat az ú.n. higiénia és gyakorlati ötletek által kezdett tanulmányi helyünk épületével, szükséges gépekkel, berendezési tárgyakkal, mennyiségek kiválasztásával, hőmérsékleti ingadozásaink ismeretével, az ablakok elhelyezésével, ajtókkal, a helyiségek építési technikája szerint, világításra, szellőzésre, fűtőberendezés építési módjával, kivitelével.

A gépházterem első felében az utóbbinak megfelelően elhelyezendő el a gőzturbina működésében állandóan tartva a szerelvényekkel, melyek felett 2 m. magasságban — vízszintes hőmérséklete és páratartalma miatt — az üvegezett gyakorlati helyiség 2 db. Wertheim-féle rendszerű fakeret elrendezésű vízszintes gőzvezetékek szerelendők be. szűrőberendezéssel és elválasztó vízszintes vízszintes berendezéssel.

A vízvezetékek 70 m. távolban 1 db. 3 m. átmérőjű tároló medencéből kiforrott kútból, felül jól zárható ablakfedőkkel, kb. 1.5 m. mélyen, egymásra következő szűrőréteggel. — A későbbi hidrológiai vizsgálatok végett; az ablakokból „ploesaticu" kőzeti vízadó hasadékrétegbe, mélyített, az utóbbiból fúrt 2 db. 61 m. mélységű fúrtkút. felső „Pannon" vízadó rétegekből adják az ivóvizet ~~mélyek~~. különféle keménységűek eddi mérések vízzel alkalmasak —

A vízvezetékek és hőmérséke valamint a kutak tisztítási berendezésével szerelendők körül.

Az ütközési vizsgálatok számára ú.n. közvetlen-direkt kölcsönhatású módszerekhez építendő műveg.

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Csendszerről az éjjeli illetőségforgalmi esetén kiállítóterek kiállításkor a kiállítóterek a tetők legmagasabb pontjain a földfelszínt tartályokba gyűjtődik.

A kiszámú vertikál fő-élmező nyomóvezeték, valamint a mellékutcai elágazások ö.v. csőrendszere az utcák alsóbb részén a gépkocsi járdaszélétől 1 m.re 1½ m-mélyen a tárol a fagyvonal alá mélyítendő árokba. fogyasztók el. bitumenes borítással, közbeiktatandó fűtőszál és tömítőszalagokkal, szerkezetek mindkét irányú elmozdulási lehetőséget el. a későbbi bővítési lehetőség céljából.

A kiszámú csőárkok csak a tehergépkocsi rezgés elők. fagyasztó szelepek lezárása, a kiürítési a tetők illetőleg járdaszélen. fedendők.

Az ideiglenes tárolótartályok 3 oldal. felolvasztó vel. felépítés biztosítása érdekében a tetők lapjából vastag. fűtő. réteggel. borítandók le. s egyenítendők. felső felszínt felére mozgatható, mozgó. csőszakaszokkal. szerelendő. szükségkürtőkkel. lőkamó el.

Betű-térben elhelyezett. riasztó jelző berendezés a szivattyúkkal. kapcsolatban. alkalmazandó. villamos jelző berendezésnél. lőkamó el.

A kiszámításhoz szükséges. mindkét irányú (vertikális. horizontális) pontos méretek. a. részlet rajzokban megtalálhatók.

A kiadóbiztosítás esetén a tervtől eltérés a tervezőkkel. előzőleg egyeztetni kell kivitelezendők!

Konzultáció után a tervek elfogadást nyertek.

1 kútszerelést kezdtek, hogy az első lépésben (ennek) 500 lóerő építése megkezdhető, belső tagság esetén.

Ellenőrizve ellátásra és aláírásra.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

Mindezek ellenére, a továbbiakban, hogy minden elsegítő tényező rendelkezésre állt az építkezés megindulására, még sem volt lehetséges azt megkezdeni a jeleníthető költségek miatt. Ezért a költségek miatt az előirányzat időben.

A vállalkozót, tagozatokat, melyek arról már beszámoltak. Tack Károly m.t. mellett: Kiss Károly Fürst Jakab, Dr. Gölöffy Dénes, Dr. Brancz Béla, Deák Károly Kriegell F., a régiül jó ápán is mint beválasztott munkás tag — a megalakulási utáni években bekövetkezett nagy ipari és gazdasági válság miatt több nehézségekkel kellett megküzdeniük, főként alsóvárosban az időközben sínyre lépett tagság tekintetében ujból előtérbe folytán.

A visszaesést okozó ipari pangás folytán az munkanélküliség nagyban érezhette hatását, főként — városi tény — munkanélküliek lettek, elszegényedtek, gyökeret vettek, bizalmatlanságuk ingadozni kezdtek, vállalt kötelezettségüknek, tagsági lépjenek az építkezéstől.

Bár kezdetben is csökkent az iparimunkás építkezők száma, az évvégi rendkívüli megindult „Munkás-Otthon" tekintélyi bezárdozte bezárdozte elszánt munkás-gyűlésén bár csekély számmal. Folytán az építkezés megindíthatóságának kérdésére folytán [illegible] pénztárok, állami alkalmazottak majd a „szőkitő" nyaraló telkére mint a fővárostól kitelepült tisztviselők, önálló iparosok is bekapcsolódtak szórványtok telkes. [illegible] s ezek e módon indíthatóvá meg a bérlőlakás építkezés.

Segít a Nápmon. Nápmon felhívása. 1898. X. 21.

A Munkás-Otthon Szövetkezet igazgatósága ezúton tudatja a Szövetkezet tagjaival, hogy a n. m. kir. Pénzügyminiszter Ur. hozzájárulása folytán a Munkás-Otthon felépítésére szükséges egész összeg rendelkezésre áll. Ezért az építkezés legközelebbiről alatt tényleg megkezdődik.

Egyúttal felhívatnak az összes tagok, hogy a kiptosítási okmányra a Pesti el. ker. Bankból folyósított kölcsönöket.

Eredeti: Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Digitalizálás: rakosliget.hu 2005

a szövetkezeti irodájában igazolják, mert. abban ezekben a fagok sorából - töröltetnek - s hiúzot ezután ely. fogakban részére fagnak épitetni akik a befizetést igazolták

A szövetkezet. a segélyek sorsa műnkásnyolcadar részére is lehetőséget kivan teremi, hogy esetleg befizetéssel. egy kis önkéntes hiúzot. tulajdonukul megszerezhessenek, felhát. 100. #-ól kezdődően egy ablakos szoba konyha, pince, padlás, tyúkól, fáskamra stb. tartozmányú hiúzokat is épitet. a melyek 26 évről ót. folyósitandó heti 2 ft 20. krajcár fizetéssel. igen könnyen megszerezhetők.

Ezen fizetett. összegben a lakbér és kamortörlesztés foglaltatik az élet, kaloriet. és tüzelésben kiszolgáltatásra is kant foglaltatik. Ha valaki a tag a törlesztési idő lejárta előtt. bármilyen oknál., vagy kaloriet követelésében kereset képtelenné válik, a hiúz tehermentesen minden törlesztés nélkül önkéntes jogát marad. — E hiúzok valamint a nagyobb hiúzok tervei a városi szövetkezeti irodában (Bp. VII. ker. u 106) megtekinthetők és irányadó előjegyzések 1 és 2 szobás hiúzokra el fogadtatnak.

Munkás Otthon Szövetkezet
Igazgatósága.

Pesti Hirlap: Már faragják a bőröket melyből a műnkásjólét templomát felépitik. Már formálgyák a téglákat is melyből a „Munkás-Otthon" felépül. a Szörgedező rókospatak mentén Almodik a virágoskert, ébredezik a műnkásjólét"

Eredeti: Erdős Renée Ház Múzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem rakosliget.hu 2005 Digitalizálás: ra